

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:67

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

RÖRANDE ÄNDRING

AV GÄLLANDE BESTÄMMELSER

I FRÅGA OM

PRÄSTUTBILDNINGEN

AVGIVET AV

PRÄSTUTBILDNINGSSAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 4 4

Statens offentliga utredningar 1944

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Av E. Lindahl och L. Lemne. Marcus. 71 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag angående långtjänstunderbefäl m. m. Beckman. 91 s. **Fö.**
3. Betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren. Marcus. 336 s. **Fi.**
4. Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. Heggström. 66 s. **S.**
5. Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. Beckman. 262 s. **S.**
6. Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. Marcus. 85 s. **Jo.**
7. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. I. Idun. 215 s. **Fi.**
8. Betänkande med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer. Norstedt. 114 s. **Ju.**
9. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. Norstedt. vij, 191 s. **Ju.**
10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 2. Motiv m. m. Norstedt. 500 s. **Ju.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. Idun. 559 s. **Fö.**
12. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 272 s. **Fi.**
13. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 77 s. **Fi.**
14. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Marcus. 153 s. **Fi.**
15. Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredning och förslag angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 360 s. **S.**
16. Socialvårdskommitténs betänkande. 8. Kostnadsberäkningar angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 91 s. **S.**
17. Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. Heggström. 165 s. **E.**
18. Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. Beckman. 84 s. **K.**
19. Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. Heggström. 23 s. **E.**
20. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. Frågeställningar och problemläge. Idun. 138 s. **E.**
21. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. Idun. (2), 354 s. **E.**
22. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 3. Utredning och förslag angående vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. Idun. (2), 104 s. **E.**
23. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. Idun. (2), 148 s. **E.**
24. Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt uppdrag. Norstedt. 65 s. **Ju.**
25. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 5. Promemoria angående yrkesutbildning för arbetslösa m. m. Heggström. 92 s. **E.**
26. Befolkningspolitik i utlandet. Beckman. 239 s. **S.**
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till vissa uppfinningar m. m. Marcus. 83 s. **H.**
28. 1941 års reumatikervårdssakkunnigas betänkande. Del 2. Utredning och förslag rörande behovet av och formen för statligt understöd till utbyggande inom landets sjukvårdsväsen av efterbehandling och konvalescentvård. Sv. Tryckeri AB. 101 s. 6 ritn. **S.**
29. Socialutbildningssakkunniga. 1. Utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. Heggström. 192 s. **E.**
30. Ungdomsvårdskommitténs betänkande 1 med utredning och förslag angående psykisk barn- och ungdomsvård. Norstedt. 277 s. **Ju.**
31. Ungdomsvårdskommitténs betänkande 2 med utredning och förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv. Norstedt. 197 s. **Ju.**
32. Slututlåtande avgivet av besparingsberedningens järnvägsakkunniga. Marcus. 169 s. **Fi.**
33. Socialvårdens omfattning och kostnader efter 1930. Beckman. 69 s. **S.**
34. Socialvårdskommitténs betänkande. 9. Utredning och förslag angående revision av lagstiftningen om barnvårdsanstalter och fosterbarusvård. Beckman. 296 s. **S.**
35. Betänkande med förslag till lag om skyldighet för innehavare av järnväg eller spårväg att hålla stängsel. Norstedt. 76 s. **Ju.**
36. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 6. Marcus. 130 s. **Fi.**
37. Kommunindelingskommittén. 1. Den lantkommunala författningsregleringens historia. Av E. Schalling. Marcus. 108 s. **S.**
38. Betänkande angående ordnandet av civilianställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret. Beckman. 160 s. **Fö.**
39. Betänkande med förslag i anledning av utredning rörande tillstånd för juridiska personer att utöva yrkesmässig automobiltrafik. Idun. 122 s. **K.**
4. Promemoria angående socialvården under krig. Idun. 115 s. **S.**
41. Föreläsning till handledning i sexualundervisning för lärare i folkskolor. Heggström. 70 s. 4 pl. **E.**
42. 1943 års riksteaterutredningens betänkande och förslag angående riksteaterns organisation m. m. Blom. 117 s. **E.**
43. Betänkande med förslag till inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område. Heggström. 108 s. **Jo.**
44. Betänkande med förslag rörande utnyttjandet av ingenjörtekniskt utbildad personal inom försvarsväsendet och därmed sammanhängande frågor. Idun. 169 s. **Fö.**
45. Betänkande med förslag till åtgärder för den jordbrukstekniska forskningens och upplysningsverksamhetens ordnande. Idun. 75 s. **Jo.**
46. Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt lag om sammanläggning av fastigheter å landet m. m. Norstedt. 294 s. **Ju.**
47. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 1. Utredning och förslag rörande den förvaltningsekonomiska statistiken vid kroppssjukhusen. Beckman. 95 s. **S.**
48. Betänkande med förslag till allmän ordningsstadga m. m. Beckman. 184 s. **S.**
49. Betänkande angående organisationen av garnisonssjukvården i Stockholm. Beckman. 92 s. **Fö.**
50. Strafflagberedningens betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. Marcus. 388 s. **Ju.**
51. Betänkande i abortfrågan. Beckman. 351 s. **S.**
52. Folkbokföringskommitténs betänkande med förslag till omorganisation av folkbokföringen. Marcus. iv, 413 s. **Fi.**
53. Betänkande med förslag till förstatligande av polisväsendet i riket och åklagarväsendet i rikets städer. Del 1. Allmänna grunder. Norstedt. 407 s. **S.**
54. Betänkande med förslag till förstatligande av polisväsendet i riket och åklagarväsendet i rikets städer. Del 2. Organisationens utformning, avlöningsfrågor m. m. Norstedt. 248 s. **S.**

(Forts. å omsl. 3:dje sida)

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:67
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG

RÖRANDE ÄNDRING

AV GÄLLANDE BESTÄMMELSER

I FRÅGA OM

PRÄSTUTBILDNINGEN

AVGIVET AV

PRÄSTUTBILDNINGSSAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1945

IVAR HEGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

444749

STADT- UND LANDESWIRTSCHAFTS-
SCHULE FÜR FÜRBERG

BEREITUNG DER NEUEN
KURZ- UND LANG-
KURZEN

BEREITUNG DER
KURZEN

BEREITUNG DER
KURZEN

BEREITUNG DER
KURZEN

BEREITUNG DER
KURZEN

BEREITUNG DER
KURZEN

BEREITUNG DER
KURZEN

BEREITUNG DER KURZEN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till Konungen	5
1. <i>Historisk inledning</i>	7
2. <i>Prästutbildningen i vissa andra kyrkor</i>	8
Danmark, sid. 8; Norge, sid. 9; England, sid. 9.	
3. <i>Den nuvarande prästutbildningen i Sverige</i>	11
4. <i>Kritik och reformkrav</i>	14
5. <i>De teoretiska studierna</i>	20
Teologisk-filosofisk examen	20
Teologie kandidatexamen	25
Undervisning och examination	29
6. <i>Den praktiska utbildningen</i>	31
Allmänna krav på komplettering av den nuvarande praktiska utbildningen .	31
Den praktiska utbildningens längd och yttre utformning	36
7. <i>Lärartjänster och kostnader</i>	41
8. <i>Kompletterande synpunkter och förslag</i>	44
1. Den andliga fostran, sid. 44; 2. Prästutbildning och värnpliktsjänstgöring, sid. 44;	
3. Ekonomiska synpunkter, sid. 44; 4. Fortsatt utbildning, sid. 45.	
Förslag till Kungl. Majt:s kungörelse om ändrad lydelse av stadgan den 1 november 1907 angående filosofiska examina	46
Förslag till Kungl. Majt:s kungörelse om ändrad lydelse av stadgan den 30 mars 1935 angående teologiska examina	47
Förslag till studieplan för teologie kandidatexamen	52
Förslag till föreskrifter rörande den praktiska prästutbildningen	54
Reservation	57

TILL KONUNGEN.

Genom nådigt beslut den 11 februari 1944 bemyndigade Eders Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sex sakkunniga för att inom departementet verkställa fortsatt beredning och avgiva förslag

angående prästutbildningens reformering med uppdrag tillika för en av de sakkunniga att såsom ordförande leda utredningsarbetet. Med anledning härav tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 22 februari 1944 såsom sakkunniga biskopen i Växjö Yngve Brilioth, professorn vid universitetet i Uppsala Sigfrid von Engeström, professorn vid universitetet i Lund Anders Nygren, direktorn hos svenska kyrkans diakonistyrelse Sam. Palm, direktorn vid Fjellstedtska skolan Yngve Rudberg och professorn vid universitetet i Uppsala Knut B. Westman, varjämte han uppdrog åt Brilioth att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete. Den 13 mars 1944 uppdrog chefen för ecklesiastikdepartementet åt kyrkoadjunkten, teologie licentiaten Robert Murray att tjänstgöra såsom de sakkunnigas sekreterare.

För att i samband med utredningen beaktas ha genom ecklesiastikdepartementet till oss överlämnats:

1. Inkomna yttranden över »Betänkande med förslag rörande ändring av gällande bestämmelser i fråga om prästutbildningen avgivet av Yngve Brilioth» (Statens offentliga utredningar 1942: 33) från domkapitlen i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lund, Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm, kanslern för rikets universitet, statskontoret, kammarkollegiet, riksarkivet, chefen för försvarsstaben, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och allmänna svenska prästföreningen jämte yttranden över socialstyrelsens ovan nämnda utlåtande från samtliga domkapitel och allmänna svenska prästföreningen.

2. En till kanslern för rikets universitet ställd skrivelse från Sveriges förenade studentkårer (daterad den 30 december 1943), innehållande en framställning rörande undervisningen vid de teologiska fakulteterna.

Sedan det oss anförtroddas uppdraget slutförts, få vi härmed överlämna vårt betänkande jämte till detsamma fogade förslag.

Stockholm den 1 december 1944.

Underdånigst

YNGVE BRILIOTH

SIGFRID VON ENGESTRÖM

ANDERS NYGREN

SAM. PALM

YNGVE RUDBERG

KNUT B. WESTMAN

/ Robert Murray.

1. Historisk inledning.

Genom nådigt beslut av den 7 juni 1940 uppdrog Kungl. Maj:t åt biskop Yngve Brilioth att verkställa utredning rörande ändring av gällande bestämmelser i fråga om prästutbildningen. Den 14 juli 1942 överlämnade denne sitt betänkande jämte till detsamma fogade förslag (citeras i fortsättningen Betänkandet 1942).

Sedermera utsändes betänkandet på remiss till samtliga domkapitel, universitetskanslern, statskontoret, kammarkollegiet, riksarkivet, chefen för försvarsstaben, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, varjämte allmänna svenska prästföreningen bereddes tillfälle att yttra sig. Med anledning av socialstyrelsens utlåtande över betänkandet bereddes sedermera samtliga domkapitel och allmänna svenska prästföreningen tillfälle att yttra sig. Betänkandet mottogs med stort intresse. Genomgående konstaterades behovet av en reformerad prästutbildning. Till de inkomna remissyttrandena få prästutbildningssakkunniga senare anledning att återkomma.

Som komplettering till den historiska inledning, varmed Betänkandet 1942 börjar, kan nämnas att under tiden sedan dess en viktig period i prästutbildningens historia gjorts till föremål för vetenskaplig undersökning i docent Ragnar Askmarks avhandling »Svensk prästutbildning fram till år 1700», (Stockholm 1943).

2. Prästutbildningen i vissa andra kyrkor.

Sedan Betänkandet 1942 utkommit, har den däri omnämnda nya ordningen i *Danmark* trätt i funktion. På grundval av den av Konungen den 23 december 1941 fastställda »Anordning angående Pastorseminariets Ordning» utarbetade seminariets direktion en undervisningsplan, som kyrkoministeriet tills vidare godkände i en skrivelse av den 16 december 1942. Det framhölls däri som »rigtigst, att der i nogen tid hersker en vis frihed ved tilrettelæggelsen af detaillerne og aabnes adgang til at fremkomme med ændringsforslag eller supplerende bestemmelser». Före utgången av 1947 har direktionen för pastorseminariet att till kyrkoministeriet inkomma med förslag till eventuell omarbetning av undervisningsplanen.

Pastorseminariets föreståndare, provst Halfdan Høgsbro, har lämnat de sakkunniga en framställning av utbildningen, sådan som den för närvarande bedrives. Den sträcker sig över en termin. Utbildningen i homiletik upptar två timmar i veckan, varav den ena användes till praktiska övningar. Dessutom få kandidaterna under terminen predika fyra gånger vid offentlig gudstjänst i någon församlingskyrka. Predikokoncepten insändas senare till seminariets föreståndare, som under någon övningstimme genomgår och kritiserar desamma. Vidare hålla kandidaterna i tur och ordning en gång i veckan den dagliga eftermiddagsandakten i Helligaandskyrkan vid Amagertorv. Den till praktiska övningar anslagna timmen anknyter omedelbart härtill. Slutligen beredas seminariets deltagare tillfälle att gemensamt med dess föreståndare besöka sjukhus och där förrätta gudstjänst.

Även åt liturgik ägnas två veckotimmar. Undervisningen synes i stor utsträckning vara historiskt-teoretiskt lagd. Härtill anknyter sig en veckotimme pastoralteologi (behandlande kyrka, ämbete, ordination samt prästgärningens praktiska och personliga sida).

Beträffande undervisningen i kateketik (två timmar i veckan) antecknas, att de därtill fogade »nyindførte undervisningsøvelser paa københavnske skoler under ledelse af dygtige religionslærere viser sig at være meget nyttige og værdsættes af kandidaterne».

Ytterligare förekommer undervisning i religionspsykologi (två timmar i veckan), danskt kyrko- och församlingssliv (cirka 15 timmar under terminen), kyrkorätt (två timmar i veckan jämte en därtill ansluten sex-timmars kurs i kyrkobokföring), mässång (en timme i veckan, smärre grupper), »stemme-

brug» (en timme i veckan, smärre grupper), filantropi eller kyrklig diakoni (en timme i veckan, studiebesök) samt kortare kurser i psykiatri och kyrkokonst.

Studenterna uppmanas att redan på ett tidigt stadium av studietiden, under tredje eller fjärde studieåret, anmäla sig till ett förberedande röstprov. De som härvid befinnas lida av talfel etc., kunna på så sätt i god tid hänvisas till »statens institut for talelidende» eller till universitetets allmänna kurs i talteknik.

Kontakt med kyrkolivet beredes kandidaterna genom förrättandet av de ovan nämnda fyra offentliga gudstjänsterna. Därvid är vederbörande församlingspräst själv närvarande och diskuterar efteråt med kandidaten hans predikan. Prästen bör också samtalsvis orientera kandidaten i den praktiska prästgärningen och ge honom tillfälle att några timmar övervara, eventuellt själv leda konfirmationsundervisningen i sin församling. Vid slutet av terminen insänder prästen till pastoralseminariet en berättelse om vederbörandes prestanda och kvalifikationer.

För undervisningen äro anställda en föreståndare (heltidstjänst), vilken undervisar i homiletik och liturgik, samt lärare i kyrkorätt, religionspsykologi, filantropi, mässång, psykiatri, kyrkokonst, »stemmebrug» och kyrkobokföring.

Betänkandet 1942 framhåller den övervägande tonvikt, som i *Norge* lägges vid det exegetiska studiet. Av intresse är härvid att konstatera, att då den praktiska utbildningen 1937 blev ettårig, så nedsattes i viss utsträckning fordringarna i hebreiska och »de förberedende prøve». Undervisning i hebreiska meddelades därefter under 2 terminer med 4 timmar i veckan, varvid ämnet studerades vid sidan av övriga discipliner.

Tills vidare ha på grund av kända förhållanden båda de praktisk-teologiska seminarierna i Norge upphört att fungera. Den enda praktisk-teologiska utbildning för norska studenter, som för närvarande existerar, är förlagd till Sverige.

Slutligen bör nämnas att frågan om en reformering av prästutbildningen för närvarande är aktuell även i *England*. I februari 1944 utkom »Training for the Ministry. Final Report of the Archbishops' Commission». Det utförliga betänkandet behandlar »the problems connected with the selection, testing and training, both before and after ordination to the diaconate, of those who are being called to serve in the sacred ministry of the Church». Vid studiet härav lägger man framför allt märke till den ekumeniska aspekten och motiveringen av önskvärda reformer, tendensen att mera än förut anknyta det teologiska studiet till universiteten (detta var tidigare så gott som uteslutan-

de knutet till de teologiska »colleges», som till stor del tillkommit genom privat initiativ och ofta i sammanhang med partigrupperingen inom kyrkan) och beträffande själva undervisningen utvidgningen av dennas teoretiska del och understrykandet av det hittills understundom försummade kyrkohistoriska studiets betydelse.

Betänkandet är väsentligen principiellt upplagt och i många avseenden för-
tjänt av ett närmare studium.

3. Den nuvarande prästutbildningen i Sverige.

En framställning av den nuvarande prästutbildningen har givits i Betänkandet 1942, vartill de sakkunniga härmed få hänvisa.

I avsikt att kontrollera och eventuellt komplettera det material, som där framlagts beträffande studietidens längd och erhållna betyg, har till präster i Västerås stift, vilka avlagt teologie kandidatexamen åren 1931—40, riktats samma frågor, som enligt Betänkandet 1942, sid. 39, tidigare ställts till motsvarande grupp präster i Växjö stift. Valet av stift har dikterats av att flertalet präster i Västerås stift kommit från Uppsala universitet, medan de flesta i Växjö stift studerat i Lund. En tabellarisk sammanställning av de uppgifter, som inkommit från de 73 tillfrågade prästerna, meddelas å sid. 11.

Vid en jämförelse mellan de siffror, som framkommit vid denna rundfråga och den tidigare verkställda, finner man en slående överensstämmelse. Den enda nämnvärda skillnaden är studietiden för teologisk-filosofisk examen, som för de tillfrågade från Västerås stift krävt ytterligare $\frac{1}{2}$ termin. Den genomsnittliga studietiden för teologie kandidatexamen samt medeltalet av summan hela och höjda («med spets») betyg äro nära nog identiska. Ävenså understrykes det i Betänkandet 1942 påpekade förhållandet, att höga betyg och lång studietid ej nödvändigt höra samman. Tvärtom ha de, vilka meriterat sig för högre vitsord, i medeltal kortare studietid än de andra.

Beträffande studietidens längd föreligger material även i svaren på de frågor, som riktats till rikets stiftsadjunkter och till vilka de sakkunniga senare återkomma. För teologisk-filosofisk examen ha dessa använt mellan 2 och 5 terminer eller i medeltal 2.8 terminer, för filosofie kandidatexamen mellan 3.5 och 7 terminer eller i medeltal 5.4 terminer och för teologie kandidatexamen mellan 4 och 10 terminer eller i medeltal 7.5 terminer. Den uppgivna studietiden för teologisk-filosofisk examen och teologie kandidatexamen visar en slående överenskommelse med de tidigare framlagda siffrorna, vilkas korrekthet härigenom ytterligare understrykes.

23 av de tillfrågade stiftsadjunkterna ha även lämnat uppgift om studietiden för de olika ämnena i teologie kandidatexamen. Enligt dessa uppgifter uppgå medeltiden för ämnet religionshistoria till 1 termin (lägre för den som haft ämnet i filosofie kandidatexamen), för gamla testamentets exegetik till $1\frac{1}{2}$ termin, för nya testamentets exegetik till $2\frac{1}{4}$ termin, för kyrkohistoria till $1\frac{1}{2}$ termin, för dogmatik till 1 termin samt för etik och praktisk teologi till vardera $\frac{2}{3}$ termin.

**Uppgift å studietid för examina som avlagts av präster i
Västerås stift 1931—40.**

Teol. kand. år	Studietid för			Summa hela betyg i teol. kand. ex.	Antal höjda betyg	Teol. kand. år	Studietid för			Summa hela betyg i teol. kand. ex.	Antal höjda betyg		
	teol. fil. ex. termi- ner	fil. kand. ex. termi- ner	teol. kand. ex. termi- ner				teol. fil. ex. termi- ner	fil. kand. ex. termi- ner	teol. kand. ex. termi- ner				
1931	3	—	8	7	1	1936	2	—	6	10	4		
	3	—	6	7	3		3	—	10	9	1		
	4	—	6	9	—		3	—	5	11	5		
	—	5	9	7	1		5.5	—	5.5	10	4		
	2	—	7	8	2		2	—	7	13	1		
	—	5	5	9	4		3	—	9	11	5		
1932	2	—	7	9	3	1937	—	8	8	12	4		
	4	—	8	8	1		4.5	—	10.5	9	—		
	—	6	8	8	2		3	—	6	9	4		
	3	—	6	7	1		8	—	9	9	1		
	2	—	6	11	—		2	—	6	11	4		
	—	6	5	19	1		4.5	—	8.5	10	3		
1933	4	—	7	12	7	1938	3	—	5.5	13	1		
	3	—	6	11	3		3	—	8	13	2		
	4	—	10	10	4		3.5	—	9.5	8	1		
	2.5	—	5.5	7	4		—	5	11	7	1		
	2	—	5	9	5		4	—	9	11	3		
	4	—	8	9	1		2	—	7.5	10	4		
1934	3.5	—	5	7	2	1939	4	—	5	11	2		
	5	—	8	7	2		3	—	8	7	2		
	3	—	9.5	8	5		3	—	9	10	4		
	—	6	9	15	3		5	—	8	8	1		
	6	—	11	8	5		4	—	7	9	6		
	4	—	6	7	4		3	—	6	9	3		
1935	4	—	9	7	1	1940	4	—	7	9	2		
	3	—	7	8	5		3	—	9	12	2		
	4	—	10	7	2		6	—	7	8	4		
	4	—	14	7	—		—	7	5	14	5		
	3	—	7	8	3		1	—	6	9	4		
	4.5	—	4	12	4		3	—	11	9	4		
1936	—	8	9	7	2	Medeltal	7.5	—	10.5	7	7		
	4	—	9	7	—		3	—	8	7	2		
	—	6	7	8	1		3	—	9	9	2		
	3	—	9	7	1		3.6	6.3	7.7	9.4	2.9		
	—	10	9	14	4		D:o för dem som ha över 10 i teol.kand.			—	6.8	12.6	3
	4	—	12	7	3								
1936	4	—	8	11	3								
	—	4	6	16	1								
	3	—	9	7	2								
	—	6	6	12	2								

**Sammanställning av den genomsnittliga studietiden
och betygssumman.**

	Studietid för teol.fil. ex. terminer	Studietid för fil.kand. ex. terminer	Studietid för teol.kand. ex. terminer	Summa hela betyg i teol. kand. ex.	Antal höjda betyg
Präster i Växjö stift vilka avlagt TK 1931—40 . .	3	—	7.5	9.5	3
Präster i Västerås stift vilka avlagt TK 1931—40 . .	3.6	6.3	7.7	9.4	2.9
Stiftsadjunkterna 1944 . .	2.8	5.4	7.5	—	—

På tal om *stiftsstyrelserna och prästutbildningen* förordar Betänkandet 1942 bibehållandet av prästexamen inför domkapitlet. Bland remissyttrandena ha blott ett par enstaka röster (domkapitelsledamöterna Göransson och Rosén i reservation till Växjö domkapitels utlåtande) höjts för denna examens avskaffande. De sakkunniga ha icke kunnat finna, att några bärande skäl ha anförts för en dylik reform. Givetvis kan man överväga formen för den prövningsrätt med avseende på prästkandidaterna, som domkapitlet nödvändigtvis måste ha. Då emellertid intet positivt förslag till dylik ändring framkommit, föreslå de sakkunniga prästexamens bibehållande i överensstämmelse med nuvarande ordning.

4. Kritik och reformkrav.

Under denna rubrik har Betänkandet 1942 sammanfört en rad uttalanden från offentligt och enskilt håll. Utöver de yttranden av högst varierande tendens, vartill Betänkandet 1942 givit anledning och vartill de sakkunniga senare återkomma, kan nämnas en till de sakkunniga överlämnad skrivelse från Sveriges förenade studentkårer av den 30 september 1943. I denna uttrycktes önskemål om bibehållande av hebreiskan som obligatoriskt ämne i teologisk-filosofisk examen, anordnande av elementära kurser i teologie kandidatexamen och införande av en tvåterminers praktisk-teologisk övningskurs.

Det har syntts de sakkunniga önskvärt att utöver det material, som framlagts i Betänkandet 1942, få en bild av vad de yngre omdömesgilla prästerna anse om den nuvarande prästutbildningen och dess effektivitet. En lämpligt avgränsad grupp dylika präster ha rikets stiftsadjunkter syntts utgöra. Till dessa ha därför, i anslutning till det i Betänkandet 1942, sid. 53, omnämnda frågeformuläret, följande frågor utsänts:

»1. Hur lång har Eder sammanlagda, faktiska studietid för prästämbetet varit efter studentexamen? Hur stor del av denna tid har åtgått för teologisk-filosofisk (eller annan förberedande filosofisk) examen? Kan studietiden för de olika ämnena i teologie kandidatexamen approximativt uppgivas?

2. I vilken utsträckning har Ni före prästvigningen deltagit i praktiskt kyrkligt arbete? Eder uppfattning av denna tjänstgörings betydelse?

3. Vilket är enligt Eder uppfattning det värdefullaste i den utbildning för prästämbetet, som Ni vid universitetet fått mottaga?

4. Vilken är enligt Eder uppfattning den mest påtagliga bristen i denna utbildning?

5. Vilka åtgärder synas Eder främst böra företagas för prästutbildningens förbättring:

a) med avseende på den teoretiska utbildningen?

b) med avseende på den praktiska utbildningen?

6. Har Ni några synpunkter att framställa med anledning av 1942 års betänkande?»

Av rikets 32 stiftsadjunkter ha 29 besvarat de utsända frågorna. Svaren äro av varierande utförlighet och intresse men synas likväl ge en belysande framställning av den tillfrågade gruppen prästers syn på saken.

Svaren på den första frågan ha redan begagnats vid undersökningen av den nuvarande studietidens faktiska längd.

Av svaren på frågan om föregående praktisk tjänstgöring och dennas betydelse framgår tydligt, vilken avgörande roll den miljö spelar, vari den tillfrågade uppvuxit. »Då jag är prästson», förklaras i ett av svaren, »har jag under uppväxtåren så gott som dagligen kommit i beröring med olika former av praktiskt kyrkligt arbete. Denna ständiga kontakt med arbetet på en pastorsexpedition och livet i en prästgård och församling samt det regelbundna deltagandet i gudstjänsterna i församlingens kyrka har för mig varit av allra största betydelse. Jag behövde aldrig — som många av mina kamrater — känna mig som en utomstående och främling den dag, jag blev prästvigd och fick börja min tjänst i Sveriges Kyrka.»

Mycket ofta uppges att vederbörande tagit del i den kristliga student- och gymnasiströrelsens arbete. Graden av aktivitet växlar från ledarskap i frivilligkåren till beivrande av enstaka möten. I ett av svaren heter det: »Värdet av denna intima kontakt med gymnasist- och studentrörelsens arbete kan jag icke nog högt uppskatta. Det var framför allt den, som så småningom och mot min egentliga böjelse och ursprungliga avsikt ledde mig in på den studiebana, som skulle föra fram till prästvigningen. Någon större 'praktisk' nytta för den kommande prästgärningen av detta deltagande i gymnasiströrelsens och studentrörelsens arbete är det kanske svårt att hävda, men indirekt bidrog det i hög grad att dugliggöra mig för det blivande livskallet.» I ett annat svar heter det: »Jag kan ej vara nog tacksam för den övning i organisationsarbete, tal och predikningar, som jag där fick och som såvitt jag kan se varit mig till mera nytta än 'prakten'». Även den kontakt med självårdsuppgifter, som ledarskap i student- och gymnasiströrelsen ger, omnämnes.

De flesta av de tillfrågade ha predikat före prästvigningen. Antalet hållna predikningar varierar från några få till ett femtiotal. Ofta ha vederbörande tjänstgjort som tillfälliga predikobiträden, bland annat under terminerna. En av de tillfrågade konstaterar: »Jag började (som de flesta teol. stud.) alldeles för tidigt att predika. I allmänhet torde det vara tids nog att börja, då man läser de systematiska ämnena. Församlingarna skulle då kunna besparas många alltför omogna predikningar.» I en del fall ha predikningarna hållits i samband med kondition hos någon prästman. Betydelsen av att den blivande prästen under en dylik »förprakt» får en verkligt dugande och för sitt kall hänförd ledare inskärpes.

Betydelsen av expeditionstjänstgöring värderas olika. Några anse dylik önskvärd. En menar, »att sådan knappast är erforderlig. I allmänhet kunna dylika uppgifter väl betraktas som ett rutinarbete, som en pastorsexpedition snart nog tvingar till förtrogenhet med».

Ej sällan antecknas tjänstgöring som lärare vid söndagsskola — ett arbete som givetvis ligger väl till för studenten — och några gånger deltagande i kyrkligt ungdoms- och pojkarbete. Tre ha tjänstgjort som assistenter vid sjö-

manskyrkor. En av dessa understryker den betydelsefulla kontakt, en dylik tjänstgöring ger med människor, »som stå ganska främmande för traditionell förkunnele».

Genomgående betona stiftsadjunkterna betydelsen av sitt tidiga deltagande i praktiskt kyrkligt arbete. »Att under de 5—7 åren i universitetsstaden nästan helt isolera sig från kyrkans arbete måste inverka hämmande och skadligt på den, som sedan skall stå mitt uppe i detta arbete.» Vissa reservationer, främst beträffande alltför tidig predikan, ha ovan omnämnts.

Som slutomdöme må anföras, att stiftsadjunkterna i regel relativt livligt synas ha deltagit i praktiskt kyrkligt arbete före prästvigningen. De torde härvidlag ligga över det stora flertalet teologie studerande.

I svaren på den tredje frågan (om det värdefullaste i den mottagna utbildningen) framhålls ofta betydelsen av själva universitetsmiljön och umgänget med kamrater från andra fakulteter. »Varje slag av förträngning i riktning mot prästseminarium eller motsvarande anser jag vådlig», förklarar en av de tillfrågade.

Uppgivna ämnen variera. Bland dem som särskilt omnämnas stå de exegetiska (främst Nya testamentets exegetik) och de systematiska disciplinerna i första rummet.

Betydelsen av det fria studiet understrykes ofta. »Det tvingade till självverksamhet, det uppdrev småningom förmågan av självständigt omdöme och nödgade en att sträva efter att skilja smått från stort, väsentligt från oväsentligt. — — — Av värde är, att studiet bedrivs för studiets egen skull utan alltför 'snål inriktning' på det mål, dit studierna en gång skall leda fram: prästtjänsten. — — — När man med hela sin person är engagerad i det livsområde, som studierna omspanner, så kan själva studiet verka rent trosstärkande.» Att emellertid det fria studiet även innebär riskmoment, framgår av svar på följande fråga.

Vetenskaplig skolning och respekt för sanningskravet framhållas som betydelsefulla resultat av de akademiska studierna. En stiftsadjunkt betecknar som det värdefullaste »det vetenskapliga sanningskravet och den intellektuella redlighet, som man fick i teologien, och upplevelsen av hur detta lät sig förena med traditionell kyrklighet och den praktiska fromhetens erfarenheter. Jag tror det vore en fara, om de teologiska studierna komme att präglas av 'uppbyggliga avsikter'.»

Många av de tillfrågade anteckna med tacksamhet den undervisning, som gavs under den praktisk-teologiska övningskursen, men konstatera dock samtidigt dennas otillräcklighet.

Därmed äro vi framme vid svaren på den fjärde frågan (om den mest påtagliga bristen i den nuvarande utbildningen). Här riktar sig i upprepade fall kritiken mot frånvaron av andlig fostran och ledning samt mot den bristande kontakten med det levande kyrkolivet. I ett av yttrandena heter

det: »Den opersonliga handledningen och avsaknad av personlig påverkan synes mig vara den största bristen. — — — Någon kontakt med studieleddningen hade jag knappt förrän under prakten.» Det framhålles (jfr ovan under andra frågan), »att en teolog kan, och det finns icke så få exempel på det, under hela sin studietid leva totalt isolerad och främmande för kyrkan och det liv, som leveres där, ända fram till sin prästvigning».

Behovet av andlig fostran och ledning framhålles starkt. »Själv har jag fått gå igenom hela det teologiska studiet, utan att någon från ansvarigt håll tog hand om mitt andliga liv», skriver en, medan en annan efter tacksamt omnämnande av det personliga intresse och den vänskap, som den praktisk-teologiska kursens ledare visade deltagarna, framhåller, att »det var kanske första gången under studierna, man riktigt kände, att man tillhörde en levande gemenskap». Många påpeka den bristfälliga bibelkunskapen. En skriver: »Med vemod har jag (i Betänkandet 1942) igenkänt den tecknade situationen som exakt min egen studiesituation: ganska aktningvärda kunskaper i bibel-*avsnitt*, men föga *helhetssyn* och framförallt föga *levande* bibelkunskap». Det framhålles, att de frikyrkliga predikanterna därvidlag äro »oerhört mycket bättre förberedda. Exegetikämnenä gävo mycken lärdom *om* Skriften men föga lärdom *i* Skriften». För övrigt dominera de rena språkstudierna till förfång för allmän bibelsyn och bibelförtrogenhet.

Ibland förfaller det teologiska studiet till själlöst tentamensplugg. Bättre handledning efterlyses (gärna i form av examinerare).

I den praktiska utbildningen saknar man en framställning av samhällsmiljön och de sociala förhållandena. »Även om vakenhet och eget intresse kan skapa viss kännedom om den miljö, varur man själv utgått, kräves en helt annan kringsyn av det sociala livet och folkrörelserna än vad som nu står till buds. Udden i socialstyrelsens påpekanden kan ej trubbas av på annat sätt än att prästen göres långt mera förtrogen med de konkreta uppgifterna och den exakta lagstiftningen samt får pröva på olika slag av kyrkomiljö, innan han stundom mer eller mindre definitivt kastas ut i förhållanden, som äro honom av naturen främmande.»

Bristande människokännedom, föranledd av den ringa undervisningen i självavård samt den otillräckliga psykologiska utbildningen, omnämnes av många. »De allra flesta av oss» stå »alldeles handfallna inför en människa i andlig nöd, när vi kommer ut.»

I övrigt påtalas brister i utbildningen i homiletik och kateketik samt frånvaron av talteknisk undervisning. I åtskilliga fall utsäges direkt, att den praktisk-teologiska övningskursen är för kort.

På frågan »Vilka åtgärder synas Eder främst böra företagas för prästutbildningens förbättrande?» hävdas genomgående med avseende på den teoretiska utbildningen, att betydligt större vikt bör läggas vid bibelkunskapen

och studiet av den heliga skrift. Inställningen till det hebreiska språkstudiet växlar. Medan några förorda dess bibehållande, yrka andra på dess valfrihet, eventuellt dess minskande.

I samband med frågan om det hebreiska studiet upptaga ett par av de tillfrågade den teologisk-filosofiska examen till diskussion. De förorda dess avskaffande och ersättande med kurser inom teologie kandidatexamen. En av dem skriver: »Man har ej hört exempel på att de som gått direkt på teol. kand.-examen och alltså måst inhämta hebreiskan genom snabbkurser på mer eller mindre privat väg lidit sådana kval, som pläga påtalas så snart det gäller 'filen'. Hebreiskan bör alltså läggas direkt under Vetus. Fordringarna behöva ej sänkas.» En stiftsadjunkt, som är tveksam beträffande hebreiskans ställning som obligatoriskt ämne, framhåller, att »för den som avlagt annan filosofisk examen än 'filen' var åtminstone under mina Uppsala-år textkursen i hebreiska avsevärt inskränkt. Min rent språkliga utbildning i hebreiska bestod i inalles 8 lektionstimmar för privatlärare. Jag tror, jag vågar säga, att jag för den skull inte var sämre ställd än mina kamrater, när det gällde att tillgodogöra mig studiet i Gamla testamentets exegetik. När det gäller att spara in dyrbar studietid, borde därför normalt ett halvår kunna inbesparas på hebreiskan.»

Ur ett annat svar må anföras: »Med denna inledning (teologisk-filosofisk examen) samt det nästan uteslutande filologiska studiet som inleder teol. kand.-examen hinner man glömma bort att man skulle bli präst eller tappa lusten för det, trots att man kanske började med brinnande håg! En sådan detalj som att de nya eleverna hälsades välkomna samt informerades om planläggningen av studierna samt dess motivering och redan från början finge en personlig kontakt med lärarna skulle ge många en annan inställning.»

I övrigt kunna vissa speciella önskemål antecknas, såsom om undervisning i klassisk uppbyggelselitteratur och om ökat missionsstudium.

Med avseende på den praktiska utbildningen gäller ett ständigt återkommande klagomål dennas korthet. En skriver: »För närvarande forceras den så, att ingen annan termin under studietiden är så jäktad och orolig». Många förorda dess förlängande till två terminer. En av stiftsadjunkterna framhåller såsom majoritetens åsikt inom hans generation av teologie studerande, att »viljan till bättre utbildning med större möjlighet att tjäna kyrkan var större än motviljan mot en med en eller annan termin förlängd studietid».

Ett allvarligt problem uppmärksammar en av de tillfrågade, då han understryker det önskvärda i »att de teologiska akademiska studierna finge en starkare prägel av att leda in i kyrkans gärning. Kyrkan borde mer än som skett taga sig an sina studerande blivande tjänare.» Studentens isolering utgör en fara för hans blivande gärning.

Vikten av obligatorisk hospitering hos erfarna prästmän betonas. »Handledaren bör vara skyldig att avge en kort rapport till sin biskop över den praktiska tjänstgöringen, innefattande också ett omdöme om praktikanten

och hans förutsättningar för prästtjänsten.» På så sätt skulle det också bli möjligt för stiftsstyrelserna att på ett tidigt stadium få kunskap om dem, som förbereda sitt inträde i stiftet.

Några av de tillfrågade hävda till slut önskvärdheten av ett institut i internatform för den praktiska utbildningen. Från ett håll ifrågasattes Lekkammarskolans i Sigtuna öppnande för detta ändamål.

Några viktigare synpunkter med anledning av Betänkandet 1942 hava utöver de ovan refererade knappast framkommit i stiftsadjunkternas yttranden. Genomgående konstateras Betänkandets förtjänster. En föreslagen åtgärd, som hälsas med särskild tillfredsställelse, är inrättandet av ett bibel-
lektorat.

5. De teoretiska studierna.

Teologisk-filosofisk examen.

Betänkandet 1942 har trots de anmärkningar av olika art, som kunna riktas mot den teologisk-filosofiska examen, stannat vid dennas bibehållande. De sakkunniga dela denna uppfattning. De framhålla emellertid, att bestämda garantier måste ges för att denna examen ej blir oskäligt betungande. Den får ej betraktas som självändamål utan som förberedande inledning till det teologiska studiet. I så måtto är den i högsta grad även en den teologiska fakultetens egen angelägenhet. I Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående filosofiska examina den 1 november 1907 § 4 utsäges också detta med all tydlighet i föreskriften, att »studieplanen för teologisk-filosofisk examen skall upprättas efter samråd med den teologiska fakulteten».

En allvarlig anmärkning, som ofta riktats mot den första studietiden, är att den så litet för in den blivande prästen i de discipliner, som direkt syfta på hans kommande gärning. En känsla av isolering från det verkliga livet ligger nära till hands ej minst för den, som till äventyrs är mindre lagd för det rent teoretiska studiet. Det vore bland annat av denna orsak lyckligt, om Betänkandets förslag kunde förverkligas, att inskrivning i teologisk fakultet måtte kunna ske även före avläggandet av teologisk-filosofisk (eller annan filosofisk-humanistisk) examen. Givetvis skulle dylik inskrivning ej medföra rätt till tentamen inom fakulteten. Om sedan de nya teologerna vid en särskild mottagningshögtid hälsades välkomna i fakulteten och av dess dekanus erinrades om de teologiska studiernas art och mål, skulle detta säkerligen vara en åtgärd, som kunde ha stor personlig betydelse för många. Det skulle motverka den karaktär av mekanisk kursläsning utan personlig kontakt mellan lärare och lärjungar, som tyvärr ofta vidlåder det akademiska studiet och ej sällan påtalats.

I detta sammanhang synes det böra tagas under allvarligt övervägande, om ej den under senare tid tillkomna statsvetenskaplig-filosofiska examen (pol. mag.) även borde berättiga till inskrivning vid teologisk fakultet. De sakkunniga anse, att övervägande skäl tala härför. De insikter, som denna examen ger i samhällets struktur och medborgarnas levnadsförhållanden, äro av stort värde för en blivande präst.

Frågan om ämnesvalet i teologisk-filosofisk examen är av stor vikt. Som ovan framhållits understryka de sakkunniga denna examens karaktär av förbe-

redande inledning till det teologiska studiet. Dess betydelse ur allmänbildningssynpunkt kommer alltså först i andra rummet.

I likhet med Betänkandet 1942 och samtliga inkomna yttranden med anledning av detta anse de sakkunniga det grekiska språkets obligatoriska ställning såsom självklar. Den upptages ej här till diskussion.

Svårare är frågan om det hebreiska språkstudiet. Åsikterna om dess värde gå i hög grad i sär. Betänkandet 1942 stannade vid att föreslå hebreiskan som valfritt ämne i teologisk-filosofisk examen. I stället skulle en elementär snabbkurs i hebreiska för dem, som ej förut studerat ämnet, ordnas inom ramen för undervisningen i Gamla testamentets exegetik. I de inkomna utlåtandena över Betänkandet 1942 har denna fråga väckt det livligaste intresse. Olika uppfattningar stå emot varandra. De teologiska fakulteterna och humanistiska sektionerna i Uppsala och Lund avstyrka hebreiskans slopande som obligatoriskt ämne. Humanistiska sektionen i Uppsala anser, att påpekan, att hebreiskan sällan får någon betydelse för prästens arbete, kan tillämpas »på *alla* ämnen, som av en eller annan orsak anses betungande och som man kan önska förlagda utanför arbetspliktens gränser. Av samma skäl kunde man jämväl önska bort grekiskan.» Teologiska fakulteten i Uppsala gör gällande, att Nya testamentet »språkligt och sakligt är otillgängligt för vetenskapligt studium för den, som icke har en viss kännedom om hebreiskan och den gammaltestamentliga grundtexten». Den föreslagna snabbkursen anses sakna reellt värde. Teologiska fakulteten i Lund framhåller, att en minskning av de hebreiska textkurserna är önskvärd, men att en dylik kan ske inom ramen av nuvarande stadgar eller genom sådan förändring av bestämmelserna, som kanslern för rikets universitet, respektive fakulteterna kunna medgiva. Även domkapitlen i Uppsala, Linköping, Lund (med reservation av den prästerlige ledamoten) och Visby uttala sig för hebreiskans bibehållande som obligatoriskt ämne. Uppsala domkapitel betonar det hebreiska språkstudiets betydelse såsom »ett värn mot tendenser till s. k. fundamentalism». Lunds domkapitel framhåller, att man, innan man går till ett så radikalt steg, »ovillkorligen bör pröva andra möjligheter». Här har man främst att tänka på en viss begränsning i det hebreiska studiets omfång och en bättre samordning av studierna för teologisk-filosofisk examen med studiet av Gamla testamentets exegetik. Även Visby domkapitel, som över huvud drar lämpligheten av teologisk-filosofisk examens bibehållande i tvivelsmål, betonar, att en tidsförkortning av det hebreiska studiet är nödvändig.

Med undantag för dessa fyra instämman samtliga övriga domkapitel i Betänkandets förslag att slopa det obligatoriska hebreiska språkstudiet i teologisk-filosofisk examen. Strängnäs domkapitel anser t. o. m., att »godkänd examen i Gamla testamentets exegetik bör ovillkorligen kunna avläggas utan kunskaper i det hebreiska språket. Det lilla rudiment av insikt i detta språk, som Betänkandet tänkt sig kunna bevara, har ingen verklig betydelse. Den tid, som

för närvarande åtgår för inlärandet av elementa i hebreiska, står icke på något sätt i proportion till det resultat som vinnes.» Västerås domkapitel anser den sakkunnige »ha förebragt fullgoda skäl för uteslutning av hebreiska såsom obligatoriskt ämne». Växjö och Luleå domkapitel ge med en viss tvekan sitt godkännande åt upphävandet av en gammal tradition men stanna vid att det faktiska sakläget och de förebragta skälen göra en reform nödvändig. Allmänna svenska prästföreningen framhåller, att tungt vägande praktiska skäl — bland annat den tidskrävande värnpliktstjänstgöringen och de till följd av läroverkens nuvarande kursplaner bristfälliga eller obefintliga förkunskaperna i grekiska — motivera hebreiskans förvandling till valfritt ämne.

I olikhet med de akademiska myndigheternas uttalade uppfattning framhåller slutligen kanslern för rikets universitet som sin uppfattning, att kunskaperna i hebreiska för betyget godkänd i Gamla testamentets exegetik »icke ha ett sådant värde för de akademiska teologiska studierna och den kommande prästerliga verksamheten, att värdet står i rimlig proportion till den tid och det arbete, som detta språkstudium kräver». Kanslern anser, att behållningen av den ifrågasatta »snabbkursen» kommer att bli ytterst obetydlig. I sin uppfattning om det hebreiska studiets umbärlighet säger han sig ha styrkts, sedan han tagit del av domkapitlens inkomna yttranden. Därvid har han »särskilt uppmärksammat, att flertalet av de biskopar, som förordat, att hebreiskan skulle bli valfritt ämne i teologisk-filosofisk examen, tidigare varit professorer eller docenter inom teologisk fakultet».

Efter att ha tagit del av ovan refererade sins emellan motsatta yttranden fastslå de sakkunniga främst, att det är en allmän uppfattning, att det hebreiska språkstudiet för närvarande tar en alltför lång tid i anspråk. Riktigheten av detta påstående understrykes ytterligare av stiftsadjunkternas i föregående kapitel refererade yttranden. Förhållandet blir verkligt allvarligt, när man besinnar, hur otillfredsställande den praktiska utbildningen för närvarande är och hur oundgängligen nödvändigt det är, att denna på väsentliga punkter kompletteras. Härtill återkomma de sakkunniga senare. Av ekonomiska och andra skäl kan emellertid studietiden icke gärna väsentligen förlängas. De sakkunniga äro fördenskull fullständigt ense om att den tid, som det hebreiska språkstudiet för närvarande kräver, främst i teologisk-filosofisk examen, måste inskränkas.

Ifråga om de konsekvenser, som böra dragas av dessa synpunkter, ha däremot meningarna gått isär. Majoriteten inom de sakkunniga ha stannat för att i likhet med Betänkandet 1942 förorda, att hebreiska språket bör upphöra att vara obligatoriskt i teologisk-filosofisk examen. Endast härigenom synes den önskvärda begränsningen kunna effektivt säkerställas. Det bör i detta sammanhang också beaktas, att allt flera blivande präster börja sina studier utan några som helst förkunskaper i grekiska språket, varigenom studietiden för dem avsevärt förlänges. För dessa s. k. »nygreker» måste ett studium, som

omedelbart ställer dem inför kravet att inhämta kunskaper i två för dem helt okända döda språk, te sig ganska avskräckande. Härigenom kunna annars för prästkallet väl kvalificerade studenter komma att avhållas från detsamma.

Det är också uppenbart, att flertalet studenter på grund av läroverkens nuvarande organisation komma till universiteten med betydligt svagare kunskaper i latinska språket än tidigare varit fallet. Färdighet i latin, avsevärt överstigande studentexamenskunskaper, är emellertid i många fall oundgängligen nödvändig för vetenskapligt teologiskt studium. Det har därför synts önskvärt, att ökade möjligheter beredas att i teologisk-filosofisk examen medtaga detta ämne. Med hänsyn till blivande kristendomslärares behov av lämpliga ämneskombinationer tala starka skäl för att ämnet historia får en liknande ställning. Den sålunda föreslagna valfriheten kommer att bereda möjligheter till en viss önskvärd differentiering av det teologiska studiet redan på detta förberedande stadium.

Medan sålunda de sakkunnigas majoritet stannat vid att föreslå hebreiska språket som valfritt ämne i teologisk-filosofisk examen, ha de icke velat gå så långt som de mest radikala av domkapitelsyttrandena, enligt vilka inga som helst kunskaper skulle fordras i detta språk. För den som i teologisk-filosofisk eller annan förberedande filosofisk examen icke erhållit betyg i detta ämne, bör en viss hebreisk språkkurs ingå i ämnet Gamla testamentets exegetik. Att bestämma omfattningen av denna kurs bör tillkomma vederbörande fakulteter, som härvidlag ha att kommunicera med varandra. I detta sammanhang må framhållas, att erfarenheten klart ådagalagt, att för de teologiska studierna erforderliga kunskaper i hebreiska i vissa fall med betydande tidsvinst kunna förvärfvas med hjälp av enskild undervisning i samband med studierna i Gamla testamentets exegetik för teologie kandidatexamen.

Ämnet teoretisk filosofi, som enligt nuvarande ordning är valfritt, bör bibehålla denna ställning. Dess betydelse, särskilt som bakgrund för de systematiska ämnena, vilkas studium oundgängligen kräver filosofiska förkunskaper, är uppenbar.

Såsom av det föregående framgår har det för de sakkunnigas majoritet varit angeläget att icke blott bevara utan i viss mån stärka latinets ställning som ämne i teologisk-filosofisk examen. Detta motiveras såväl med hänsyn till lärarutbildningens krav som till ämnets betydelse som bakgrund för djupare studier i kyrkohistoria.

Att som föreslås i Betänkandet 1942 ytterligare utvidga raden av de ämnena, som kunna medtagas i teologisk-filosofisk examen, har icke synts lämpligt.

De sakkunniga föreslå alltså, att i teologisk-filosofisk examen grekiska språket ingår såsom obligatoriskt ämne och vidare såsom valfria minst två av ämnena: hebreiska språket, historia, latinska språket och teoretisk filosofi.

För minoritetens yrkande hänvisas till bifogad reservation.

Det föreligger en påtaglig risk, att ämnena i teologisk-filosofisk examen svälla ut över det tillbörliga måttet och därigenom förrycka studieordningen. Vid fastställandet av kursfordringarna för denna examen måste ihågkommas, att det — såsom ovan framhållits — är fråga om en *förberedande* examen, som åsyftar att ge de studerande de nödvändiga förutsättningarna för ett fruktbart teologiskt studium. Ämnena i teologisk-filosofisk examen få därför aldrig betraktas som självändamål och kursfordringarna följaktligen icke vidgas utöver det nödvändiga. Om detta iakttages, böra dessa förberedande studier utan svårighet kunna avslutas inom ett år.

I fråga om studieplanen för betyget godkänd i grekiska språket i teologisk-filosofisk examen synes någon olikhet råda mellan de tre fakulteter, där denna examen kan avläggas. I Uppsala och Lund ställas kraven något högre än i Göteborg med avseende på kursen i klassisk grekiska, under det att här i stället en större kurs läses i Nya testamentet. Önskvärt är, att den attiska textkursen icke alltför snävt begränsas. Det kunde vidare förtjäna övervägas, om icke lämpligen några utomkanoniska kristna texter (t. ex. några partier ur de apostoliska fädernas skrifter) åtminstone alternativt kunde upptagas. Avsevärda delar av den fastställda kursen böra så vitt möjligt genomgås i kurser med examinerare.

Målet för ämnet hebreiska språket i teologisk-filosofisk examen är att bringa den studerande så pass mycken insikt i detta språk, att han kan följa undervisningen i Gamla testamentets exegetik och tillgodogöra sig den sedvanliga litteraturen i detta ämne. Utan tvivel kan detta mål nås, även om kursfordringarna i hebreiska språket göras betydligt mindre än vad för närvarande är fallet. Här är en punkt, där en väsentlig tidsbesparing kan göras. Om kursfordringarna hittills förutom grammatiken omfatta en läskurs, bestående av hela Genesis och 20 psalmer (= 93 sidor text), skulle det åsyftade målet på fullt tillfredsställande sätt kunna nås, om kursfordringarna begränsades till *grammatikens elementa* samt *en textkurs på 50 sidor*, av vilka 25 sidor ur Genesis, valda med hänsyn såväl till språklig lättillgänglighet som religiös betydelse (skapelseberättelsen, syndafallet, Abrahamshistorien, Josefs-historien), samt 25 sidor, valda dels ur Psalmerna, dels ur i vår evangeliebok förekommande gammaltestamentliga texter; här bör ock inrymmas plats åt gammaltestamentliga kärnord, som den studerande bör ha gjort bekantskap med i deras ursprungliga form, t. ex. de tio buden och den aronitiska välsignelsen. Lämpligen borde dessa valda texter sammanföras i en antologi, försedd med ordförteckning och språklig kommentar.

För att underlätta inhämtandet av dessa elementära kunskaper i hebreiska språket bör varje år i ämnet hållas en för teologisk-filosofisk examen avsedd kurs på omkring 60 timmar, så anordnad att kursfordringarna i ämnet vid densamma fullständigt genomgås.

Beträffande ämnet historia må blott anföras, att nu gällande fordringar i detta ämne synas vara väl avpassade, givetvis under förutsättning att smärre handboksbyten under hand kunna göras. Även den principiella fixeringen av historiekursen måste anses tillfredsställande.

Någon förändring har ej heller ansetts behövlig av de kurser i latinska språket, vilka sammanställts i Uppsala och Lund och vari jämte ett begränsat pensum klassisk text också ingå stycken ur fornkyrkliga författares verk samt medeltidsdokument. Beträffande önskvärdheten av examinerisk genomgång av kursen gäller detsamma som ovan framhållits på tal om det grekiska språket.

Med hänsyn till den teoretiska filosofiens ovan understrukna betydelse som förberedelse för det systematiska studiet är det naturligt, att största delen av detta ämne kommer att ägnas åt filosofiens historia. De studerande böra här — utan att distraheras av smärre och mera efemära företeelser i filosofiens historia — göras förtrogna med det mänskliga tänkandets stora skapelser. Vid sidan härav bör kursen omfatta en översiktlig framställning av psykologien och logiken. Med avseende på psykologien torde en viss begränsning kunna göras i jämförelse med nuvarande fordringar, eftersom de psykologiska problemen enligt de sakkunnigas förslag komma att få sig tillmätta ett större utrymme än förr inom de teologiska studierna. En icke obetydlig tidsvinst torde kunna göras även i detta ämne.

Med hänsyn till dem, som ämna välja lärarbanan, anse de sakkunniga det önskvärt, att kurserna i grekiska, historia, latin och teoretisk filosofi så anordnas, att två betyg i teologisk-filosofisk examen i regel komma att motsvara ett betyg i filosofisk ämbetsexamen. Särskild prövning för blivande kristendoms lärare, som för närvarande endast kan avläggas efter teologie kandidatexamen, bör kunna ske redan i sammanhang med studierna för teologisk-filosofisk examen.

Teologie kandidatexamen.

Betänkandet 1942 har understrukt önskvärdheten av utbildning i *talteknik* under en tidig period av studierna. Utan tvekan skulle en dylik kurs vara av största betydelse. Av redogörelsen för den nuvarande praktiska prästutbildningen i Danmark har framgått, av vilken nytta det varit att redan på ett tidigt stadium kunna upplysa vederbörande om förekomsten av eventuella talfel etc. Om man uppställde krav på godkänd genomgång av en talteknisk kurs såsom villkor för avläggande av tentamen inom teologiska fakulteten, skulle man också få en viss möjlighet att redan på ett tidigt stadium avhålla enstaka för prästämbetets utövande olämpliga kandidater från studiernas fort-

sättande. Det kan nämnas, att de större frikyrkliga samfunden i Sverige vid sina utbildningsanstalter tillmätta undervisningen i talteknik en stor betydelse och att dylik meddelas redan under en tidig period av studierna.

I anslutning till vad som nu anförts, föreslå de sakkunniga, att en kort talteknisk kurs på förslagsvis 10 timmar föreskrives som obligatorisk för avläggande av tentamen i teologisk fakultet. I praktiken komme väl denna kurs att i regel förläggas till studietiden för teologisk-filosofisk examen. Under kursen bör varje deltagares behov av övning och röstvård påpekas. Teologiska fakulteten utser lärare.

Beträffande de enskilda ämnena i teologie kandidatexamen, understryker Betänkandet 1942 vid behandlingen av ämnet *religionshistoria med religionspsykologi* behovet av en *allmän orientering över det teologiska studiet*, vilken »ansetts böra meddelas genom en kortare föreläsningskurs redan på det första stadiet (helst före avläggandet av teologisk-filosofisk examen)». I de inkomna yttrandena betecknas en dylik kurs, där den omnämnes, i regel som önskvärd. Teologiska fakulteten i Uppsala anser dock, att kursen kan ersättas med »dels den orientering, som numera vid varje läsårs början ges för de olika studieriktningarna vid universitetet, och dels av den orientering i ämnet och kurslitteraturen, som varje professor i fakulteten ger vid terminernas början». Frågan om lämplig lärare för kursen upptas av Strängnäs domkapitel, som anser, att den ej bör ledas av den föreslagne lektorn i exegetik utan av »en lärare på den systematisk-teologiska avdelningen».

De sakkunniga kunna ej annat än anse, att en dylik kurs, innefattande en allmän introduktion i de teologiska studierna och belysande de olika ämnernas omfattning och inbördes förhållande, vore av största betydelse för den studerande, som just står vid tröskeln till dessa studier. Kursen bör givetvis vara helt kort, förslagsvis 8 timmar, och bör ges av lärare inom den teologiska fakulteten, som denna utser. Anteckning i tentamensboken om genomgång av kursen bör vara villkor för tentamen i teologiska fakulteten, dock med rätt för denna att ge dispens. Beträffande ämnet *religionshistoria med religionspsykologi* är i övrigt intet att tillägga utöver vad som anføres i Betänkandet 1942.

De två exegetiska ämnena ha ofta i det teologiska studiet framstått som betänkligt isolerade. De sakkunniga instämma med Betänkandet 1942 i att »det teologiska studiets enhetlighet nu icke tillräckligt kommer till sin rätt» och i att »det är ett fel i den nuvarande studieordningen, att bibelkunskapen alltför mycket blivit ett fack bland andra i stället för att vara nerven i det teologiska studiet i dess helhet». Uttalandet om bibelkunskapens betydelse har i de inkomna remissyttrandena hälsats med allmän tillfredsställelse och utslutande fått instämmanden.

Förslaget i Betänkandet 1942 om två alternativa kurser i ämnet *Gamla testamentets exegetik* är avhängigt av det redan behandlade förslaget att slopa

hebreiskans obligatoriska ställning i teologisk-filosofisk examen. Det föranleder i de inkomna yttrandena motsvarande uttalanden. Såsom redan på tal om den teologisk-filosofiska examen framhållits, anse de sakkunniga, att teologiska fakulteten bör fastställa en viss kurs för de studerande, som ej ha hebreiska i teologisk-filosofisk (eller annan förberedande filosofisk) examen. Dessa skulle på sätt, som teologiska fakulteten bestämde, kunna styrka, att de förvärvat de kunskaper i ämnet, som fakulteten funne erforderliga. Vid behandlingen av hebreiska språket i teologisk-filosofisk examen ha de sakkunniga redan framfört önskemålet om en antologi, som skulle innehålla de fastställda texterna och säkerligen i ej ringa grad underlätta studiet av dessa.

Nya testamentets exegetik. De sakkunniga fastslå, att det — i enlighet med vad som framhålles i Betänkandet 1942 — föreligger ett starkt behov av utökad elementär undervisning i Nya testamentets exegetik. Behovet understrykes av bägge fakulteternas yttranden. Teologiska fakulteten i Uppsala anför: »För närvarande kompletteras ämneslärarens undervisning genom kurser och kollegier, som dels bestridas ur besparade docentstipendiemedel, dels betalas av de studerande själva genom kursavgifter. Under de senaste tre åren har regelbundet varje termin två sådana kurser hållits, en i textläsning och en i bibelteologi. Fakulteten har kunnat konstatera, att dessa kurser i hög grad bidragit till att effektivisera studiet och att förkorta studietiden i ämnet. Ämnesläraren anser, att för ett approbatur studietiden nu nedgått med 2 à 3 månader, tack vare den utökade undervisning, som under de senaste åren har kunnat ges. Det vore synnerligen önskvärt, om denna utvidgade undervisning kunde bli regelbunden och oberoende av tillfälliga ekonomiska möjligheter.» För att ernå detta anse de sakkunniga i anslutning till Betänkandet 1942, att en ny lärarkraft är oundgängligen nödvändig. Denne lärare skulle genom sin undervisning kunna åstadkomma en välbehövlig brygga mellan det exegetiska och homiletiska studiet, vilka nu ofta framträda som två discipliner utan någon som helst inbördes förbindelse. Han bör förslagsvis benämnas assistent i exegetik. Kompetenskraven för denna befattning fastställas av fakulteten och innehavaren förordnas för tre år av kanslern på fakultetens förslag. De sakkunniga återkomma till hans ställning och uppgifter i kapiteln Den praktiska utbildningen och Lärartjänster och kostnader.

Utöver vad Betänkandet 1942 säger om ämnet *kyrkohistoria* synes intet av vikt vara att anföra.

Närmast kyrkohistorien står till sin struktur ämnet missionshistoria eller som de sakkunniga föreslå, att det hädanefter benämnes, *missionskunskap*. På grund av missionsverksamhetens fortgående utveckling och svenska kyrkans deltagande i detta ekumeniska verk har ämnet ifråga fått en ökad betydelse. De frikyrkliga utbildningsanstalterna ge det ett betydande utrymme. Det synes nu böra få en självständigare plats än hit-

tills i det teologiska studiet, även om det icke kan helt likställas med de övriga teologiska ämnena. Hittills har det närmast varit att betrakta som en underavdelning antingen under praktisk teologi (i Uppsala) eller kyrkohistoria (i Lund). De sakkunniga föreslå nu, att det får en sådan ställning, att det för avläggande av teologie kandidatexamen utom tentamen i de sju ämnena fordras genomgående av en kurs i missionskunskap. Denna kurs bör omfatta t. ex. 12—15 kurstimmar jämte läsning av en handbok i ämnet. I den tentamen, som skall avsluta kursen, skall betyg utdelas, vilket inskrives i tentamensboken. En del av ämnet (missionsteorien) är närmast besläktad med praktisk teologi, men då huvudvikten bör läggas vid missionshistorien, bör ämnet helst läsas i samband med kyrkohistorien.

Beträffande de båda systematiska ämnena *dogmatik* och *etik* instämma de sakkunniga energiskt med den i Betänkandet 1942 framförda kritiken av det förslag om sammanslagning av professurerna i dessa ämnen till en enda, vilket framställts av professor B. Karlgren i »Promemoria angående besparingsåtgärder vid de svenska statsuniversiteten». Betänkandet 1942 konstaterar med rätta det stora intresse, som de systematiska ämnena tilldragit sig under de senare åren. Orimligheten av en sammanslagning framgår med särskild tydlighet genom den på statistiskt material vilande utredning, som teologiska fakulteten i Lund framlagt i sitt yttrande till kanslern för rikets universitet den 21 april 1943 och varur de sakkunniga vilja anföra följande:

»Under åren 1930—1942 har teologie licentiatexamen avlagts i Lund av 66 personer. Examen har innefattat tvenne ämnen, med ett undantag, där tre ämnen medtagits. Antalet i licentiatexamen avgivna betyg äro alltså under nämnda period 133. Av dessa ha 33 betyg avgivits i ämnet *Dogmatik* och 37 betyg i ämnet *Teologisk etik*. I de båda systematiska ämnena ha alltså tillsammans 70 betyg avgivits av tillsammans 133, eller 52.63 procent av samtliga avgivna betyg i licentiatexamen.

Med avseende på teologiska doktorsavhandlingar är förhållandet enahanda. Under nämnda period ha 31 doktorsavhandlingar blivit godkända. Av dessa ha 8 fallit inom ämnet *Dogmatik* och likaledes 8 inom ämnet *Teologisk etik*. Tillsammans ha alltså 16 doktorsavhandlingar godkänts i de båda systematiska ämnena av 31 i samtliga teologiska ämnen, eller 51.61 procent.»

Av intresse är socialstyrelsens påpekande av »möjligheten att behandla prästens inställning till den socialvårdande verksamheten inom ramen för den teologiska etiken».

Praktisk teologi. I anslutning till Betänkandet 1942 fastslå de sakkunniga, att praktisk teologi är ett teoretiskt ämne och av väsentlig betydelse även för lärarutbildningen. Beträffande ämnets omfattning föreslå de sakkunniga den obetydliga förändringen, att homiletikens och kateketikens teori överföres till den praktisk-teologiska övningskursen.

Undervisning och examination.

Betänkandet 1942 föreslog, att kvalificerat betyg (minst Med beröm godkänd) skulle fordras i två ämnen. Med förslaget instämma i de inkomna yttrandena en del av domkapitlen. De teologiska fakulteterna avstyrka däremot. Fakulteten i Lund fruktar, att studietiden onödigt förlänges och fakulteten i Uppsala anser, att en dylik reform skulle medföra, att betyget Godkänd förlorade sin dignitet. »De verkligt studiebegåvade komma alltför att söka ernå högre betyg i flera ämnen, vilket numera också blir mer angeläget ur anställnings- och befordringssynpunkt, men det vore icke rättvist mot de mindre studiebegåvade och dock kanske för prästkallet i övrigt väl skickade studenterna att resa ett särskilt hinder, som väl endast komme att innebära en förlängd studietid». Kanslern för rikets universitet ifrågasätter, »om man icke har anledning kräva kvalificerat betyg i åtminstone ett ämne». Det synes honom »— särskilt om systemet med propedeutiska kurser genomföres — vara av en viss betydelse, att de blivande prästerna under någon period av sina studier söka tränga något djupare in i de frågor, som behandlas, och få tillfälle att under bevistande av seminarieövningar sätta sig in i vetenskapliga tankegångar och metoder. En förutsättning för ett dylikt stadgande är givetvis, att skillnaden mellan fordringarna för ett och två betyg i de olika ämnena icke blir alltför betungande.»

De sakkunniga ansluta sig till den här av kanslern framförda tanken, att kvalificerat betyg (minst Med beröm godkänd) bör fordras i åtminstone ett ämne i teologie kandidatexamen. Då aktivt deltagande i seminarieövningar icke genomgående kräves för erhållande av betyget Med beröm godkänd, bör särskilt tillses, att varje teologie studerande någon termin aktivt deltagit i seminarieövningar.

Med kraft betonade Betänkandet 1942 de elementära eller propedeutiska kursernas nödvändighet, för att ej studierna onödigtvis skulle förlängas. I de infortrade remissyttrandena äro uppfattningarna om dessa kurser samstämmiga. Teologiska fakulteten i Uppsala framhåller beträffande kyrkohistorien, att en sådan kurs med examinatorier borde »anförtros åt en väl meriterad licentiat, emedan en stipendierad docents tid icke rimligtvis kan alltför mycket belastas med en sådan uppgift». Över huvud varnar fakulteten för att låta professorerna och de stipendierade docenterna få sin tid allt för mycket upptagen med elementär undervisning. Sådan bör i stället meddelas av väl kvalificerade licentiatier och docenter utan stipendium, vilket är att betrakta som forskarstipendium. Kanslern för rikets universitet inskärper nödvändigheten av en propedeutisk undervisning i flertalet ämnen. Önskvärdheten av dylik propedeutisk undervisning understrykes ytterligare av stiftsadjunkternas yttranden. Betänkandet 1942 konstaterar, att behovet av bättre elementär undervisning enligt föreläsningsskatalogerna för vårterminen 1941 i viss, om också begränsad

omfattning, tillgodosetts. Att döma av de senare föreläsningsskatalogerna, vilkas uppgifter benäget kompletterats av fakultetsnotarierna, ha under de senaste terminerna ytterligare elementära kurser i de olika ämnena anordnats.

Någon föreskrift om dylika kursers hållande finnes emellertid för närvarande icke. Med hänsyn till i Betänkandet 1942 anförda skäl anse de sakkunniga det synnerligen önskvärt, att en dylik föreskrift införes. Denna bör utsäga, att det åligger teologiska fakulteten att tillse, att propedeutisk undervisning så vitt möjligt varje läsår anordnas i samtliga ämnen. Det speciella behovet av dylik undervisning i ämnet Nya testamentets exegetik har ovan berörts.

Erfarenheten visar, att kursfordringarna i de olika ämnena ha en tydlig tendens att stiga. Fakulteterna böra vid dessa fordringars fastställande tillse, att denna tendens motarbetas.

6. Den praktiska utbildningen.

Allmänna krav på komplettering av den nuvarande praktiska utbildningen.

Den framställning, som Betänkandet 1942 ger av den nuvarande praktiska prästutbildningens brister, synes helt svara mot verkligheten. De inkomna remissyttrandena understryka, hur föga den nuvarande utbildningen på denna punkt svarar mot de krav, man med skäl kan ställa på densamma. För stiftsadjunkternas syn på saken har tidigare redogjorts.

Beträffande frånvaron av *vidare social orientering* betonar socialstyrelsen, att om man i fortsättningen liksom hittills obligatoriskt skall ha prästerna med i socialvårdsarbetet (fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd, enligt socialvårdskommitténs förslag i december 1942 socialnämnd), är det »en nödvändig sak, att prästutbildningen inbegriper en fostran till en positiv inställning till socialvården», en inställning som styrelsen säger sig understundom förgäves efterlysa.

De sakkunniga understryka, att det är ofrånkomligt nödvändigt, att den nyutkomne prästen äger en god inblick i samhällets och de moderna folkrörelsernas struktur samt i socialvårdsarbetets uppbyggnad och mål. Utan att äga en dylik inblick kan han ej nöjaktigt fylla sin uppgift som präst. Men frågan har också en principiell innebörd. Tjänandet av andra hör oupplösligt samman med den kristna tron och dess utövning i livet. Prästutbildningen måste syfta till att även i detta avseende göra de blivande prästerna så väl förberedda för sin kommande gärning som möjligt.

Redan inom den trånga ramen för den nuvarande praktiska utbildningen ha aktningvärd försök gjorts till en vidare social orientering. Ehuru ej omnämnda i föreläsningsskatalogen ha sålunda i Uppsala föreläsningar i socialvård hållits sex timmar per termin av diakonistyrelsens socialsekreterare. Även i Lund ha liknande föreläsningar förekommit. Vidare ha från Uppsala studiebesök avlagts vid bland annat landsorganisationen i Sverige, en fackföreningsexpedition, Svenska sjukkasseförbundet, centralfängelset å Långholmen, nykterhetsnämnden i Uppsala samt en rad sociala institutioner av kyrklig art såsom diakonanstalten å Stora Sköndal, diakonissanstalten å Ersta, Samariterhemmet, Stockholms stadsmission etc. Under normala tider ha från Lund besök avlagts vid Diakonissestiftelsen i Köpenhamn.

Det är emellertid nödvändigt, att den sociala utbildningen får en fast och föreskriven plats på schemat. De sakkunniga upptaga förslaget i Betänkandet 1942 om en särskild kurs i samhällslära. Den bör förslagsvis omfatta 25 timmar och bland annat rymma en framställning av samhällets sociala struktur och lagstiftning, den sociala utvecklingen, hjälpverksamheten och folkrörelserna. Den undervisning i social lagstiftning, som hittills förekommit under de kyrkorättsliga övningarna, bör nu i stället förläggas hit. Hänvisning till lämplig litteratur bör ske.¹ Det är av största vikt, att sakkunniga föreläsare anlitas.

Ingen teoretisk undervisning i dessa ting, hur god den än må vara, kan emellertid ersätta under praktisk tjänst gjorda erfarenheter. Till betydelsen av pastoral praktik återkomma de sakkunniga senare. I detta sammanhang understryka de, hur värdefullt det vore, om den blivande prästen under sin studietid bereddes möjlighet till en tids hospitering i lämpligt socialt arbete. I vissa fall har dylik tidigare förekommit. Sannolikt skulle ingen präst, vilken före sin prästvigning tjänstgjort t. ex. som assistent vid en sjömanskyrka, under sin senare tjänstgöring vilja vara denna erfarenhet förutan. Någon längre tids hospitering i stil med vad som förekommer före inträdet i de social-politiska instituten kan givetvis av tids- och ekonomiska skäl ej förekomma. Men även den kortare tid, förslagsvis sex veckor, som med hänsyn till övriga krav på utbildningen kan komma ifråga, synes de sakkunniga vara av obestridligt värde för väckande av den blivande prästens sociala intresse. För vinnande av mer ingående kännedom på något område bör han under denna tid ha hospiterat å institution av social karaktär (t. ex. sjukhus, diakonianstalt, fattigvårdsanstalt, barnavårdsnämnd, stadsmissionen i Stockholm, fängelse, skyddshem, alkoholistanstalt; inom sjömansvården). Den föreslagna hospiteringstiden bör ägnas åt en, högst två av här angivna institutioner. Till lämplig tidpunkt för hospiteringen återkomma de sakkunniga senare. Önskvärt är att anvisning om tjänstgöring gives av professorn i praktisk teologi, som härvid har att handla i samråd med direktorn för det praktisk-teologiska institutet och vederbörande institutions ledning. Då särskilda skäl föreligga, bör teologiska fakulteten ha rätt att ge dispens. Därvid bör viss hänsyn kunna tagas jämväl till verksamhet vid folkhögskola.

En annan vägande anmärkning mot den nuvarande prästutbildningen gäller den obetydliga plats, som i denna tilldelas *det psykologiska studiet*, framför allt med avseende på själavårdens psykologiska förutsättningar. Det är förenat med stora svårigheter för en nyutkommen och oerfaren präst att meddela själavård och andlig hjälp, om han är i avsaknad av primära psykologiska kunskaper. Det måste visserligen betonas, att man ej kan lära sig själavård såsom vilken annan disciplin som helst. Det gäller här i högsta grad en erfarenhets-sak. Synnerligen lyckligt är, om den unge prästen under sin första tjänst-

¹ Såsom exempel på en handbok av lämplig omfattning kan nämnas Åke Elmér, Svensk socialpolitik.

göringstid får som chef en i dessa ting erfaren man. Men detta motsäger icke nödvändigheten av att prästen redan från början är underkunnig om skillnaden mellan friskt och sjukt själsliv samt om de olika åldrarnas, ej minst ungdomens speciella psykologiska problem. Socialstyrelsen vitsordar i sitt yttrande, »att det är synnerligen värdefullt, att det framför allt i barnavårdsnämnderna finnes tillgång till en person, som åtminstone icke står främmande för de viktiga problemen om ungdomens psykiska utveckling och dennas fysiologiska förutsättningar och även känner till den psykiska efterblivenhetens betydelse som förklaring till många inslag av asocialitet hos barn och ungdom».

Liksom i fråga om den sociala orienteringen har man även beträffande den psykologiska under den nuvarande praktiska utbildningen sökt komplettera det ordinarie schemat. Det gäller närmast undervisningen i psykiatri eller — som ämnet i Lund kommit att benämnas — pastoralpsykiatri. En kurs häri har vid bägge universiteten letts av medicinsk fackman samt i Lund omfattat minst tio timmar och i Uppsala fem sammankomster på vardera 2 timmar och 20 minuter per termin. Föreläsningarna ha hållits parallellt med demonstration av patienter. I Uppsala kompletterades denna undervisning vårterminen 1944 med tre föreläsningar av läkare, behandlande psykologi i allmänhet och barnpsykologi i synnerhet.

De sakkunniga föreslå, att inom den praktiska utbildningens ram plats beredes för en kurs i psykologi och psykiatri på förslagsvis 20 timmar. Omkring hälften härav bör lämpligen anslås till psykiatri i stil med vad som hittills förekommit utom schemat. Olika lärare böra kunna anlitas vid denna undervisning och vid den övriga delen av kursen, som främst bör behandla ungdomspsykologien.

Betänkandet 1942 konstaterar, att man i *den homiletiska utbildningen* saknar »den tillämpning av exegetikens resultat på predikan, som skulle kunna ges genom ett exegetiskt-homiletiskt seminarium». Betänkandet skisserar, hur en dylik kurs i praktisk bibelkunskap tänkes vara organiserad och arbeta. Den bör »få en central betydelse som den viktigaste bryggan från de teoretiska studierna till den praktiska förberedelsen för kallet». Som ledare föreslås den nya lärarkraft, lektorn i exegetik, vilken även skulle omhänderha den utökade elementära undervisningen i Nya testamentets exegetik.

Enligt de inkomna yttrandena har ovanstående förslag väckt livligt intresse. Teologiska fakulteten i Uppsala betecknar kursen i praktisk bibelkunskap »såsom särdeles viktig för de blivande prästernas gärning». Fakulteten betonar, »att det är ett stort behov av en biträdande lärarkraft i exegetik» (jfr ovan sid. 27). Teologiska fakulteten i Lund understryker behovet av praktisk bibelkunskap och önskar en utförlig kurs häri under de två terminer, som den anser, att den praktiska utbildningen bör omfatta. Att inrätta en särskild tjänst synes däremot fakulteten varken nödvändigt eller önskvärt. Undervisningen bör efter fakultetens förslag av kanslern uppdragas »åt en person, som genom på

en gång grundlig teologisk insikt och erfarenhet av det kyrkliga livets behov är skickad att meddela denna säregna form av undervisning».

De sakkunniga konstatera, att en mer effektiv undervisning i praktisk bibelkunskap är ett allmänt och djupt känt önskemål. Lämpligen synes en kurs i praktisk bibelkunskap böra inläggas i den praktiska utbildningen och där omfatta en termin med 4 veckotimmar eller sammanlagt omkring 48 timmar. Ledningen av kursen bör anförtros åt assistenten i exegetik.

I det föregående har redan omnämnts den korta kurs i talteknik, som bör genomgåas redan på ett tidigt stadium av det teologiska studiet. Givetvis har denna kurs (eventuellt vid behov fortsatt genom särskild talutbildning) den största betydelse för den senare undervisningen i homiletik. I anslutning till denna böra lämpligen några föreläsningar ägnas åt stilistik. De sakkunniga vilja i detta sammanhang understryka betydelsen av att under hela det teologiska studiet behovet av övning i skriftlig och muntlig framställning uppmärksammas.

Den nuvarande *kateketiska utbildningen* är otillfredsställande. Övningarna behöva väsentligt utökas. Prästen måste ha kännedom om folkskolans kristendomsundervisning, på vilken hans egen under konfirmationstiden skall bygga. Betänkandet 1942 föreslår en pedagogisk auskulerings- och övningskurs före den egentliga kateketiska utbildningen. De sakkunniga ansluta sig till detta förslag. En dylik kurs bör omfatta 40 timmar, varav högst 5 timmar böra anslås till föreläsningar och minst 8 timmar för varje deltagare till övningsundervisning. De övriga timmarna användas till auskultering. Betänkandet 1942 ifrågasätter, att kursen förläggas till de till folkskoleseminarierna i Uppsala och Lund knutna övningsskolorna. Då emellertid både elevantalet vid folkskoleseminarierna, det av nya skolformer föranledda kravet på auskultering och efterprovningarna för höjda betyg synas komma att ökas, kunna knappast dessa skolor tänkas ombesörja den föreslagna kursen. Däremot torde auskultering kunna ske där i ganska stor utsträckning, varjämte även de inledande föreläsningarna torde kunna förläggas dit. Härigenom skulle även en viss önskvärd kontakt med folkskollärarytbildningen kunna ernås. Direkt övningsundervisning bör lämpligen förläggas till folkskolorna i eller omedelbart utanför universitetsstäderna. Då auskultering hittills förekommit, har den i regel skett vid folkskola. I Lund har dock under senare tid auskultering skett vid konfirmandavdelning 3 timmar under terminen. Den kan även tänkas vara förlagd till allmänt läroverk. Önskvärt är att den förbindes med någon kommentar från lektionsgivarens sida. Viss ersättning måste i så fall utgå. För den händelse möjlighet kan beredas deltagare i den praktiska utbildningen att följa någon församlingsprästs konfirmandundervisning, bör detta hälsas med tillfredsställelse.

Beträffande den nuvarande *musikaliska och taltekniska utbildningen* har med skäl anmärkts, att den för närvarande är sammanpressad inom en alltför

kort tidrymd, blott en termin. Vikten av talteknisk undervisning redan på tidigt stadium har redan (se ovan sid. 25) framhållits och i anslutning därtill har obligatorisk genomgång av talteknisk kurs föreslagits såsom villkor för tentamen i teologie kandidatexamen. De nuvarande lärarna i kyrkosång vid den praktiska utbildningen Josef Hedar och Henry Weman understryka i ett på de sakkunnigas begäran ingivet yttrande, att den kyrkomusikaliska utbildningen framför allt kräver »*inlevelse* och detta kan endast ernås om studenterna redan från början komma i kontakt med kyrkomusiken». I anslutning härtil föreslå de sakkunniga, att möjlighet till frivillig undervisning i kyrkosång bör förekomma före den praktisk-teologiska kursen. Dylik undervisning bör ingå i lärarens undervisningsskyldighet. Denne har även att tillse, att undervisning i orgelspelning, som torde få bekostas av deltagarna själva, kan erhållas. Ehuru någon direkt föreskrift givetvis ej kan göras härom, är ett — om möjligt — aktivt deltagande i domkyrkornas rikt utvecklade gudstjänst- och musikliv synnerligen önskvärt. I det följande kommer nödvändigheten av en två terminers praktisk utbildning att framhållas. Den kyrkomusikaliska utbildningen bör givetvis ske under bägge dessa terminer.

I anslutning till Betänkandet 1942 önska de sakkunniga starkt framhålla behovet av en *vidare orientering i kyrkans liv och verksamhet*. För dem som ej vuxit upp i kyrklig miljö är detta behov påtagligt. Redan nu förekomma under den praktiska utbildningen utanför det ordinarie schemat ett antal föreläsningar om hithörande ämnen. Även studiebesök vid kyrkliga institutioner ha företagits. Det vore av betydelse, att denna välbehövliga komplettering till den praktiska utbildningen finge en direkt föreskriven plats på schemat. Här bör även utrymme beredas för en orientering i kyrklig konst och kyrkovård samt i arkivvård. Behovet av en dylik orientering har från olika håll betonats, bland annat av humanistiska sektionen i Uppsala. Riksarkivet skulle helst vilja se en särskild till landsarkiven i respektive universitetsstäder förlagd kurs i arkivkunskap. För att fylla dessa olika brister i den nuvarande prästutbildningen föreslå de sakkunniga, att orienterande föreläsningar i här berörda ämnen i tillräcklig utsträckning hållas av genom teologiska fakulteten tillkallade fackmän.

Liksom beträffande den sociala utbildningen kan emellertid ej heller här någon teoretisk undervisning ersätta den under *praktisk tjänstgöring* förvärvade erfarenheten. I Betänkandet 1942 föreslås såsom villkor för tillträde till den avslutande praktisk-teologiska övningskursen tjänstgöring i praktiskt församlingsarbete under minst tre månader. Uppsala domkapitel, som önskar två terminers praktisk utbildning, pekar i sitt yttrande på möjligheten av att tiden mellan de två terminerna utnyttjas till praktisk tjänstgöring hos någon församlingspräst. Härnösands domkapitel kräver tre månaders dylik tjänstgöring men lämnar frågan öppen, hur denna tjänstgöring bäst skall ordnas. Från stiftsadjunkterna föreligga yttranden i liknande riktning. De sakkunniga anse,

att värdet av en dylik förpraktik är synnerligen väl styrkt, och förorda i avslutning till Betänkandet 1942, att den införes. Den bör lämpligen sträcka sig över en tidrymd av tre månader. Då kandidaten under denna tid även har att predika, bör hospiteringen helst ej ske på ett allt för tidigt stadium av studierna. Det är givetvis önskvärt, att denna tjänstgöring, som för många torde bli den första verkliga kontakten med den praktiska prästgårningen, sker under en så lämplig och erfaren prästmans ledning som möjligt. För att få anvisning om tjänstgöring bör vederbörande kunna vända sig till professorn i praktisk teologi. Denne har att med hjälp av direktorn för det praktisk-teologiska institutet och i samråd med vederbörande stiftsstyrelse ordna tjänstgöringen ifråga. Givetvis får studenten vara beredd att betala för vivre och eventuellt andra kostnader. Införandet av denna hospitering i praktiskt församlingsarbete kommer att få betydelse ej blott för dem, som förbereda sig för sin prästvigning, utan även för stiftsledningen. Denna kommer nämligen att genom handledaren redan på ett tidigt stadium få en hittills ofta saknad kontakt med och lära känna dem, som snart ämna söka inträde i stiftet. Givetvis förutsättes positiv medverkan från stiftsstyrelsernas sida.

Det är naturligtvis lämpligast, om den praktiska tjänstgöringen kan förläggas till den tid av året, då församlinglivet är livligast. Detta är givetvis fallet under våren och hösten men för att icke förorsaka förlängning av studietiden ha de sakkunniga icke ansett sig böra påyrka, att tjänstgöringen nödvändigtvis skall förläggas till dessa tider. Eventuellt kan den tänkas uppdelad på två perioder, exempelvis en sommar- och en julferie. De sakkunniga inskärpa betydelsen för den blivande prästen av ett effektivt utnyttjande av de möjligheter till aktivt deltagande i ungdomsarbete, scouting och söndags-skolundervisning, som erbjudas under studietiden. Dylik praktik bör i viss utsträckning kunna ersätta församlingstjänstgöring. Då det även kan antagas, att en och annan redan genom miljö eller dylikt fått den förtrogenhet med kyrkligt församlingliv, som kravet på församlingstjänstgöring avser att bringa, bör teologiska fakulteten ha rätt att, då sådana skäl föreligga, helt eller delvis ge dispens från kravet ifråga.

Den praktiska utbildningens längd och yttre utformning.

I likhet med Betänkandet 1942 stanna de sakkunniga vid att den praktiska utbildningen ej bör förläggas till ett särskilt institut utan såsom hittills bibehållas vid fakulteterna.

Ovan har redogjorts för de allmänna krav, som med skäl kunna resas på komplettering av den nuvarande praktiska utbildningen. Frågan blir närmast, om de nya kurser och föreläsningar, som här påyrkas, kunna rymmas inom den nuvarande till en termin inskränkta praktiska utbildningen. Svaret blir utan tvekan nej. Den praktiska utbildningen måste förlängas.

För att ernå en lämplig fördelning av det nödvändiga stoffet och om möjligt förhindra, att studietiden alltför mycket utdrages, föreslår Betänkandet 1942, att en del av de i den praktiska utbildningen ingående kurserna genomgås parallellt med den teoretiska utbildningen. Den avslutande praktiska kursen skulle som förut omfatta en termin. I de inkomna yttrandena avstyrkes i regel denna parallellanordning. Man fruktar, att den skall verka splittrande på det teoretiska studiet. Det påpekas också, att man måste hålla fast vid att de teologiska studierna äro till även för sådana, som ej ämna bli präster, ett påpekande som dock ej drabbar Betänkandet 1942, eftersom detta förutsätter, att teologie kandidatexamen även skall kunna avläggas utan bevisande av omförmälda kurser. Teologiska fakulteten i Lund påminner om att »i Danmark, där den praktisk-teologiska utbildningen tidigare kunnat genomgås under själva studietiden, har man — — — infört samma ordning, som är rådande i Sverige».

Det övervägande flertalet av de inkomna yttrandena, däribland bägge de teologiska fakulteternas, föreslå i stället för parallellismen, att den praktiska utbildningen utsträcker till två terminer. De sakkunniga ha även med beaktande av de skäl, som anförts, funnit sig böra gå in på denna linje. Detta synes oss vara det bästa sättet att tillmötesgå de berättigade krav på komplettering av den nuvarande praktiska utbildningen, som ovan berörts. Skäl synas emellertid tala för att de två terminerna ej med nödvändighet behöva förläggas omedelbart efter varandra. Den andra terminens övningar böra i varje fall genomgås först efter avlagd teologie kandidatexamen. Ett villkor för tillträde till den andra terminens övningar bör också vara den ovan omnämnda hospiteringen, tre månader i praktiskt församlingsarbete och sex veckor å institution av social karaktär. Bevis härom skall företes.

Såsom den första terminens övningar här planerats, bör denna termin för de studerande bli avsevärt mindre betungande än den andra. Ätminstone den mera studiebegåvade borde därför vid sidan av den praktiska utbildningen kunna avsätta en viss tid för kursläsning. Denna anordning medför även den fördelen, att den blivande prästen, om han så önskar, redan på ett tidigt stadium av sin utbildning kan få kontakt med den praktiska tjänstens problem och så erhålla en för många inspirerande och välbehövlig komplettering till det rent teoretiska studiet. Det må betonas, att schemat för den praktiska utbildningen bör uppgöras med största omsorg, så att tiden väl tillvaratages och ej onödigtvis splittras för de studerande.

Det synes lämpligast, att den praktiska utbildningen följer de gängse akademiska terminerna. Anmälan till deltagande i den praktiska övningskursen bör, oavsett vilken termin som åsyftas, ske senast den 16 september, respektive den 1 februari varje år. Övningskursen bör ledas av direktorn för det praktisk-teologiska institutet under överinseende av professorn i praktisk teologi eller den professor, som vid förfall för honom av fakulteten förord-

nas. De studerande böra uppmanas att i god tid under de teoretiska studiernas bedrivande sätta sig i förbindelse med direktorn för erhållande av råd beträffande den praktiska utbildningen och dess förberedande.

Under *den första terminen* av den praktiska övningskursen bör lämpligen utrymme beredas åt en god del av den nytillkomna utbildning, som ovan omnämnts. Terminen bör omfatta följande kurser och föreläsningar:

1. *Kurs i praktisk bibelkunskap* (seminarium) med 4 veckotimmar eller tillsammans omkring 48 timmar;

2. *Pedagogisk auskulterings- och övningskurs* med 40 timmar, av vilka högst 5 timmar anslås till föreläsningar och minst 8 timmar för varje deltagare till övningsundervisning samt de övriga timmarna användas till auskultering vid därtill anvisad läroanstalt eller konfirmandavdelning;

3. *Undervisning i kyrkomusik och liturgisk sång* med 4 veckotimmar eller tillsammans omkring 48 timmar. Härtill böra föreläsningar i lämplig omfattning anknyta;

4. *Kurs i samhällslära* med 25 timmar;

5. *Kurs i psykologi och psykiatri* med 20 timmar;

6. *Orienterande föreläsningar* beträffande den kyrkliga verksamhetens olika grenar. Föreläsningarna hållas av genom fakulteten tillkallade sakkunniga på skilda områden.

Med frånräknande av de orienterande föreläsningarna, som givetvis något kunna växla i antal från termin till termin, och som i vissa fall kunna tänkas bli gemensamma för båda kurserna, uppgår alltså den första terminens sammanlagda antal undervisningstimmar (vid terminer på 12 veckor) till 181 stycken eller cirka 15 per vecka. Eftersom undervisningen i kyrkosång delvis sker i mindre grupper, blir dock för den enskilde deltagaren timantalet i realiteten mindre. Om timmarna äro lämpligt fördelade under veckan, bör den studiedisciplinerade studenten även kunna avsätta tid för kursläsning, fastän det samtidigt måste inskräpas, att det givetvis ej är meningen att bara »sitta av» kurserna. Vid kursen i praktisk bibelkunskap förutsättes sålunda aktivt deltagande i form av uppgifter, inlägg etc. Vid de pedagogiska, sociala och psykologiska kurserna bör hänvisning ske till lämpliga handböcker i vederbörande ämne, varav deltagarna i lämplig utsträckning ha att ta del. Den som saknar förutsättningar att tillgodogöra sig övningarna i kyrkomusik och liturgisk sång bör givetvis befrias därifrån. Däremot böra föreläsningarna i kyrkomusik bevisas av samtliga deltagare.

Någon generell bestämmelse om maximiantalet deltagare i den första terminens kurs synes ej här böra ges. Med hänsyn till växlande förhållanden bör det tillkomma vederbörande fakultet att bestämma härom. Om flera anmäla sig än som lämpligen kunna mottagas, bör företrädesrätt lämnas åt dem, som avlagt teologie kandidatexamen, och därefter åt dem, som därefter hunnit längst i sina teoretiska studier. Någon dubbling av kursen synes ej behöva förutsättas.

Detta är emellertid en möjlighet, som vid behov måste kunna tillgripas vid den praktiska övningskursens *andra termin*. Av dem som fylla fordringarna för att vinna tillträde till denna, synes med hänsyn till undervisningens effektivitet ej mer än högst 25 böra mottagas. För den händelse flera skulle anmäla sig, böra de ha företräde, som ha den högsta betygssumman (halva betygsenheter inräknade). Det synes dock rättvist, att de som till äventyrs föregående termin ej kunnat beredas plats, nu måtte komma i första rummet. Om någon ej vunnit inträde vid den praktiska övningskursens sista termin vid det ena universitetet, bör han ha rätt att inom fem dagar efter kursens början anmäla sig till deltagande vid det andra. Om så anses önskvärt, böra — som nyss framhållits — även extra kurser kunna anordnas.

Den andra terminen bör omfatta följande:

1. *Homiletiska övningar* med 6 veckotimmar eller tillsammans omkring 72 timmar. De ledas av direktorn. En timme per vecka bör anslås till föreläsningar. I övrigt avse övningarna att i anslutning till den tidigare genomgångna kursen i praktisk bibelkunskap lära deltagarna textanalys samt vidare att utarbeta predikningar och kasualtal samt utkast till dylika. Det är av vikt att övningar även förekomma i fritt framförande utan manuskript. Såsom Betänkandet 1942 riktigt framhåller, brister det allt för ofta i den akademiska ungdomens förmåga att tala fritt. Denna brist är särskilt kännbar, när det gäller de blivande prästernas utbildning. Såsom redan nämnts är det önskvärt att några föreläsningar ägnas åt stilistik. Det har också nämnts, att man från ämnet praktisk teologi i teologie kandidatexamen lämpligen till den praktiska utbildningen bör överflytta den principiella delen av homiletiken. Den kan i så fall lämpligen få sin plats i de här föreslagna föreläsningarna. Framställningen kompletteras med någon lämplig handbok.

I Lund har hittills varje deltagare fått hålla en predikan vid offentlig gudstjänst i någon kyrka. I viss utsträckning har detta även tillämpats i Uppsala. Anordningen har slagit väl ut och synes böra föreskrivas som allmän regel.

2. *Kateketiska övningar* med 5 veckotimmar eller tillsammans omkring 60 timmar. En timme per vecka bör anslås till föreläsningar. Utbildningen ledes av assistenten för de praktiska övningarna, vilken till skillnad från assistenten i exegetik föreslås böra benämnas assistent i kateketik. Övningarna ske i form av med skolbarn eller konfirmander hållna katekisationer, varvid bör tillses, att avdelningarna ej bliva alltför små. Deltagarna ha att bygga på sina under den pedagogiska kursen tidigare vunna erfarenheter. Efter lektionerna underkastas dessa kritisk granskning. Assistenten i kateketik har också att i anslutning till övningarna meddela undervisning i ungdomsvård och söndagsskolverksamhet. Inom ramen för undervisningen ges även en framställning av kateketikens teori.

3. *Undervisning i själavård* motsvarande 1 veckotimme eller tillsammans omkring 12 timmar. Undervisningen, som ges av särskilt förordnad lärare, förutsättes givetvis bygga på den tidigare genomgångna psykologiska kursen. Hänsyn bör tagas ej minst till den sekulariserade människans behov och problem. Prästens uppgift som medlare vid äktenskapstvister bör beaktas. Av naturliga skäl kunna här inga övningar förekomma. Det är dock lämpligt, att möjlighet beredes de studerande att genom besök hos sjuka och gamla förvärva en viss vana att på ett naturligt sätt vinna kontakt med människor av denna kategori.

4. *Liturgiska övningar* med 6 veckotimmar eller tillsammans omkring 72 timmar. De avse att ge utbildning i liturgisk läsning, sång och aktion. Den musikaliska delen av undervisningen, omfattande 4 veckotimmar, meddelas av läraren i kyrkosång. Härifrån böra givetvis i likhet med under första terminen de musikaliskt obildbara vara befriade. Det ligger närmast till hands, att direktorn uppehåller lärarbefattningen i liturgisk aktion men möjlighet bör dock finnas att förordna annan därtill speciellt lämpad kraft. Han bör vara liturgiskt kunnig och har att vid sin undervisning meddela deltagarna en riktig uppfattning om ett korrekt och värdigt utförande av ritualen vid gudstjänster och förrättningar.

5. *Kurs i kyrkorätt* med 2 veckotimmar eller tillsammans omkring 24 timmar. Kursen ledes av läraren i kyrkorätt (befattningen kan tänkas uppehållas av direktorn). Den avser både att ge handledning för pastorsexpeditionens skötande och att införa vederbörande i de övriga göromål av legal natur, vilka åligga präst i svenska kyrkan. Utbildning i sammanträdesteknik bör förekomma. Den tidigare genomgångna sociala kursen bör avsevärt underlätta ett rationellt utnyttjande av den för kursen anslagna tiden. De sakkunniga instämna med Betänkandet 1942 i att en noggrann prövning i kyrklig författningskunskap är nödvändig, om icke hela den kyrkorättsliga utbildningen skall bli ineffektiv.

Sammanlagda antalet undervisningstimmar under den andra terminen av de praktiska övningarna uppgår enligt detta förslag till omkring 240 eller 20 per vecka. Anordningen av undervisning i kyrkosång medför även här, att för varje deltagare timantalet blir något lägre.

Den praktiska utbildningen avslutas för närvarande genom *praktisk-teologiska prov*. Härutinnan föreslås ingen ändring. Med hänsyn till den föreslagna nya ordningen behöva emellertid bestämmelserna revideras i enlighet med det »Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändrad lydelse av stadgan den 30 mars 1935 angående teologiska examina», som bifogas de sakkunnigas betänkande. I anslutning till Betänkandet 1942 föreslå de, att lärarna vid betygssättningen må fungera som ett kollegium. Möjlighet bör även finnas till efterprövning för erhållande av högre betyg i de i proven ingående ämnen. Efterprövning bör ej tillåtas mer än en gång i varje ämne.

7. Lärartjänster och kostnader.

Vid utarbetandet av det förslag till förbättrad prästutbildning, som härmed framlägges, ha de sakkunniga letts av övertygelsen om att det allmänna, så länge nuvarande band sammanknyta svensk kyrka och svensk statsmakt, måste sörja för att kyrkan beredes möjlighet att i görligaste mån fylla sin betydelsefulla uppgift. Detta förutsätter, att kyrkans tjänare få en tids- och ändamålsenlig utbildning. Av denna orsak ha de sakkunniga ej tvekat att föreslå åtgärder, som synts vara av behovet påkallade, även om de medfört någon ökning av nuvarande kostnader.

I fråga om antalet professurer och docentstipendier föreslås ingen ändring, även om det bör framhållas, att med hänsyn till den ökade undervisningen (med examinatorier etc.) ytterligare ett docentstipendium vid vardera fakulteten är ett önskemål, som i längden knappast med skäl kan avvisas. Med hänsyn till ämnets vikt är det av största betydelse, att den genom enskilda medel tillkomna personliga professuren i missionshistoria vid Uppsala universitet, som genom nuvarande innehavarens emeritering snart bortfaller, blir ersatt med en ordinarie professur. Erforderliga medel synas på enskild väg kunna åstadkommas. En fond för motsvarande ändamål finnes vid Lunds universitet.

Behovet av en inledande föreläsningskurs och årligen återkommande elementära kurser i de olika ämnena har redan framhållits. Ingendera torde förorsaka någon kostnad. Den förra bör kunna hållas av någon av fakultetens lärare (eventuellt assistenten i exegetik), de senare av vederbörande ämneslärare. I den mån annan person behöver anlitas, måste kurserna avgiftsbeläggas. För kursen i talteknik måste däremot ett anslag utgå. De sakkunniga föreslå för vardera universitetet 400 kronor.

En ny lärartjänst i exegetik föreslås. Innehavaren benämnes assistent i exegetik. Behovet av tjänsten har, som redan framhållits, från olika håll allmänt vitsordats. Kompetenskraven böra fastställas av teologiska fakulteten. Med hänsyn till hans uppgift att leda kursen i praktisk bibelkunskap bör han jämte grundliga teologiska insikter äga praktisk erfarenhet av prästerlig tjänst. Han förordnas för tre år av kanslern på fakultetens förslag. För hans arbetsuppgifter har redan redogjorts. En särskild instruktion för honom bör fastställas av kanslern. Som lön föreslås 9 000 kronor.

Vidare måste anslag ställas till förfogande för de föreslagna kurserna under den första terminen av den praktiska utbildningen. För den pedagogiska kur-

sen föreslås 1 000 kronor, för kursen i samhällslära 2 000 kronor och för kursen i psykologi och psykiatri 1 600 kronor.

De nuvarande lärarbefattningarna vid den praktiska övningskursen föreslås bibehållna.

Direktorn bör för tre år i sänder förordnas av kanslern på fakultetens förslag. Hans lön föreslås med hänsyn till den väsentligt ökade arbetsbördan reglerad till 6 000 kronor. På grund av att vederbörande myndigheter vid förordnandet till denna viktiga befattning ej äro bundna vid präster i universitetsstaden och dess omedelbara grannskap, vore det lyckligt, om ett särskilt tilläggsarvode kunde utgå med hänsyn till kostnaderna för vikarie etc., i de fall då direktorn är bosatt å avlägsen ort eller icke innehar annan tjänst. För ändamålet föreslås ett tilläggsarvode att vid behov utgå med 2 500 kronor.

Beträffande övriga lärare föreslås lönerna reglerade på följande sätt: assistenten i kateketik: arvode 4 000 kronor, läraren i kyrkosång: arvode 3 500 kronor, läraren i liturgisk aktion: arvode 1 000 kronor, läraren i kyrkorätt: arvode 1 200 kronor och läraren i själavård: arvode 600 kronor.

Härtill komma slutligen nödvändiga expenser (orienterande föreläsningar, exkursioner, vaktmästare etc.), vilka beräknas till 2 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna utgöra alltså i jämförelse med de nuvarande:

	Nuvarande kostnader		Kostnader enl. präst- utbildningssakkunnigas förslag
	i Uppsala	i Lund	
Assistent i exegetik	—	—	9 000: —
Kurs i talteknik	—	—	400: —
Pedagogisk auskulteringskurs	—	200: —	1 000: —
Kurs i samhällslära	—	—	2 000: —
» » psykologi och psykiatri . . .	— ¹	800: — ²	1 600: —
Direktor	4 800: —	4 800: —	6 000: —
Ev. tilläggsarvode			2 500: —
Assistent i kateketik	3 600: —	3 000: —	4 000: —
Lärare i kyrkosång	2 900: —	2 900: — ³	3 500: —
» » liturgisk aktion	—	800: — ²	1 000: —
» » kyrkorätt	1 000: —	1 200: —	1 200: —
» » själavård	600: — ²	—	600: —
Expenser	380: —	—	2 000: —
Summa	13 280: —	13 700: —	32 300: — 2 500: —
			34 800: —

¹ Av deltagarna erläggas kursavgifter.

² Utgå av besparade docentstipendiemedel.

³ Härav utgå 500 kr. av besparade docentstipendiemedel. Dessutom har Sällskapet kyrkosångens vänner f. n. härutöver anslagit samma belopp.

I jämförelse med nuvarande kostnader innebär alltså prästutbildningssakkunnigas förslag en utgiftsökning per år med 19 020 kronor (21 520) vid Uppsala universitet och 18 600 kronor (21 100) vid Lunds universitet eller tillsammans med lägst 37 620 kronor och högst 42 620 kronor.

Med hänsyn till den avsevärda förbättring av prästutbildningen, som genom den föreslagna ordningen skulle vinnas, kan denna ökning icke anses oskäligen.

De sakkunniga ha icke i detta sammanhang ansett sig böra ifrågasätta någon särskild ersättning till professorn i praktisk teologi för det väsentligt ökade arbete, som den föreslagna organisationen av de praktisk-teologiska övningarna medför för honom, men utgå ifrån att kompensation i någon form bör lämnas vid fastställandet av professorns övriga arbetsuppgifter.

Betänkandet 1942 föreslog att kostnaderna för den praktiska prästutbildningen skulle gäldas av kyrkofonden. I inkomna yttranden ha kungl. statskontoret och kungl. kammarkollegium bestämt avstyrkt detta under påpekande av kyrkofondens dåvarande (hösten 1942) svaga ställning. Även om denna sedan dess, i motsats till uttryckta förmodanden och trots att ersättningarna till domänverkets tjänstemän nedgått mycket obetydligt, på grund av det ökade antalet skattekronor väsentligt förbättrats och allmänna kyrkoavgiften för 1945 för den skull kunnat fastställas till endast 10 öre per skattekrona (1940: 12 öre, 1941: 14 öre, 1942: 15 öre, 1943: 15 öre, 1944: 12 öre), kan situationen åter på grund av ovissa konjunkturer gå mot en försämring. Under sådana omständigheter ha prästutbildningssakkunniga — dock utan att på något sätt motsätta sig kyrkofondens disponerande för detta ändamål — funnit övervägande skäl tala för att de nödiga utgiftsökningarna för en förbättrad prästutbildning uppföras å vartdera universitetets stat och föreslå därför

att Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande för detta ändamål anvisar nödiga medel.

8. Kompletterande synpunkter och förslag.

1. *Den andliga fostran.* Stiftsadjunkterna ha påtalat bristen på andlig handledning och fostran under de teologiska studierna. Det är av största betydelse, att den isolering, vari många studerande leva, i görligaste mån häves. Kan en livligare personlig kontakt mellan lärare och lärjunge åstadkommas genom en utökad propedeutisk undervisning, är redan detta att hälsa med tillfredsställelse.

I detta sammanhang må omnämnas den studentpräst, som sedan hösten 1942 tjänstgör vid Uppsala universitet. Han avlönas av på enskild väg hopbragta medel och kallas av en nämnd, bestående av representanter för kåren, kristliga studentförbunden och teologiska fakulteten. Valet sker per år av studentkårens direktion. (En kortfattad redogörelse för hans verksamhet återfinnes i SKS, organ för Sveriges kristliga studentrörelse, nr 4, september 1944). Ehuru ej speciellt avsedd för de teologie studerande, bör denna institution kunna få stor betydelse även för dem.

I betänkandet har redan (sid. 38) påpekats, att den studerande på ett relativt tidigt stadium av studierna bör kunna få rådgöra med direktorn om dessas lämpliga inriktning på den blivande praktiska tjänsten. Ehuru givetvis för direktorn tidskrävande, bör en sådan personlig kontakt ha en stor andligt fostrande betydelse.

2. *Prästutbildning och värnplikstjänstgöring.* Inom försvarsstaben pågår för närvarande utredning angående bestämmelser för ändrad uttagning och utbildning av värnpliktiga, avsedda att placeras såsom självårdspersonal vid organiserade förband. Avsikten är att i form av s. k. fackutbildning bibringa denna kategori dels särskild befäls- och stabsutbildning, dels den särskilda pastoral skolning, som är erforderlig med hänsyn till den militära personalens särart och till de speciella förhållanden, som framträda under krig. Denna utbildning torde komma att förläggas till en tidpunkt, då i normala fall de blivande fältprästerna redan avslutat sina universitetsstudier. Det är att förvänta, att överbefälhavaren inom en nära framtid kommer att till Kungl. Maj:t göra erforderliga framställningar i ärendet.

Med anledning härav ha de sakkunniga ej upptagit denna fråga till behandling.

3. *Ekonomiska synpunkter.* Ej minst de yngre prästernas ekonomiska ställning är för närvarande ofta prekär. Med hänsyn härtill och för att ej de studerandes skuldsättning måtte ytterligare ökas, ha de sakkunniga sökt

framlägga ett förslag, som trots nödiga kompletteringar icke synes behöva innebära någon förlängd studietid. De sakkunniga understryka i detta sammanhang, vad Betänkandet 1942 framhåller om betydelsen av stipendier.

4. *Fortsatt utbildning.* De sakkunniga ansluta sig till vad som utsäges i Betänkandet 1942 om nödvändigheten av prästernas fortsatta utbildning och önskvärdheten av att denna underlättas och befrämjas. Det är ur prästgärningens synpunkt av största betydelse, att stiftsstyrelserna genom beviljande av tjänstledighet möjliggöra fortsatta studier och att de nuvarande ekonomiska villkoren under beviljad studietjänstledighet icke försämrass.

Som ett speciellt önskemål framstår anordnandet av fortsättningskurser. De begynnelse här till, som redan gjorts, böra vidare utbyggas. Att närmare ingå här på ligger utanför de sakkunnigas uppgift. Med hänsyn till samhällets sociala förändringar, nytillkomna lagar etc. må dock särskilt framhållas, att en fortsatt social utbildning, gärna i form av kurser med föreläsningar av kompetenta personer, är en synnerligen önskvärd och betydelsefull komplettering till de erfarenheter, församlingsprästen skaffar sig under sin dagliga gärning.

Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändrad lydelse av stadgan den 1 november 1907 angående filosofiska examina.

Kungl. Maj:t har funnit för gott att förordna, att §§ 27, 28, 29, 30, 31 och 32 i stadgan den 1 november 1907 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Teologisk-filosofisk examen.

§ 27 (= nuvarande § 29).

§ 28.

Teologisk-filosofisk examen skall omfatta ämnet grekiska språket samt minst två av ämnena hebreiska språket, historia, latinska språket och teoretisk filosofi.

§ 29.

För att teologisk-filosofisk examen skall godkännas, fordras, att den studerande erhållit minst betyget godkänd i de ämnen, som examen enligt § 28 skall omfatta.

§ 30 (= nuvarande § 32).

Särskild prövning för blivande kristendoms lärare.

§ 31.

1. Studerande, som är inskriven i teologiska fakulteten, äger, för vinnande av behörighet att efter avlagd teologie kandidatexamen genomgå det — — — (= nuvarande § 27) — — — ämne, som skall ingå i prövningen.

Efterprövning.

§ 32.

1. Studerande, som avlagt filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofie licentiatexamen eller teologisk-filosofisk examen, äger — — — (= nuvarande § 28 mom. 1) — — — ägt rum.

2. I fråga om efterprövning skall i tillämpliga delar gälla vad angående prövning i filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofie licentiatexamen och teologisk-filosofisk examen är eller varder stadgat.

3. Ansökan — — — (= nuvarande § 28 mom. 3) — — — ämne, som skall ingå i prövningen.

Denna kungörelse träder i kraft den — — —.

Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse om ändrad lydelse av stadgan den 30 mars 1935 angående teologiska examina.

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna, att §§ 1, 2, 3, 4, 6, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 och 29 i stadgan den 30 mars 1935 angående teologiska examina skola erhålla följande ändrade lydelse:

Allmänna bestämmelser.

§ 1 (= nuvarande § 2).

Examina — — — licentiatexamen.

Åt den — — — doktorsgrad.

§ 2 (= nuvarande § 3 enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 30 juni 1938).

§ 3.

1. Teologiska fakulteten skall tillse, att en med hänsyn till examina och värnpliktstjänstgöring ordnad undervisning i de uti § 2 nämnda ämnena finnes att tillgå vid universitetet; och skola för detta ändamål årligen hållas *dels* vetenskapliga föreläsningar och, där enligt fakultetens prövande så ske kan, propedeutiska kurser samt teoretiska seminarie- och övningskurser, *dels och* en kurs i missionskunskap, vid vars slutprov betyg utdelas, samt en inledande föreläsningskurs och en kurs i talteknik.

2. För studerande, vilka hava för avsikt att inträda i prästämbetet, skall anordnas en praktisk övningskurs bestående av två terminers övningar.

Den första terminens övningar skola omfatta en kurs i praktisk bibelkunskap, en pedagogisk auskulterings- och övningskurs, undervisning i kyrkomusik och liturgisk sång, en kurs i samhällslära, en kurs i psykologi och psykiatri samt orienterande föreläsningar beträffande den kyrkliga verksamhetens olika grenar.

Den andra terminens övningar skola omfatta homiletiska, kateketiska, liturgiska och kyrkorättsliga övningar samt undervisning i själavård.

§ 4.

Därest avgift utgår för deltagande i undervisning, som av fakulteten anordnas, skall avgiften på fakultetens förslag bestämmas av kanslern; och skall meddelande om avgiften intagas i katalogen över föreläsningar och övningar.

§ 6.

Fakulteten skall till de studerandes ledning för teologie kandidatexamen upprätta samt hos kanslern för prövning och stadsfästelse ingiva planer för studiernas ändamålsenliga bedrivande. I dessa studieplaner, som skola utgå från en normaltids av högst sju lästerminer — — — självständigt studiearbete.

I studieplanerna — — — må erfordras.

Vid studieplans upprättande — — — på studierna.

Fakulteten skall vidare upprätta samt hos kanslern för prövning och stadsfästelse ingiva studieplan för den praktiska prästutbildningen.

§ 12.

Över de — — — icke godkänd.

Vid betygens — — — olika studiekurser.

Studerande, som vid ettdera av universiteten avlagt godkänd tentamen, så ock den som nöjaktigt genomgått i § 3 omförmälda kurs i missionskunskap, inledande föreläsningkurs eller kurs i talteknik, äger att tillgodoräkna sig sådan tentamen eller kurs för examens avläggande jämväl vid det andra universitetet.

Studerande — — — förra universitetet.

Teologie kandidatexamen.

§ 14.

Behörighet att avlägga teologie kandidatexamen tillkommer i fakulteten inskriven studerande, som vid avlagd studentexamen eller i fyllnadsprövning till samma examen erhållit vitsord om minst godkända insikter i latinska språket och därjämte avlagt teologisk-filosofisk examen eller annan examen inom filosofiska fakulteten i ämne tillhörande humanistiska sektionen eller statsvetenskaplig-filosofisk examen ävensom genomgått godkänd kurs i talteknik.

Nämnda fordran om vitsord i latinska språket skall anses uppfylld även av studerande, som med intyg av universitetslärare i detta ämne styrker sig hava förvärvat de för studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen i sagda ämne erforderliga insikter.

§ 15.

Studerande skall, innan tentamen i något ämne honom medgives, styrka att han fyller de i § 14 för behörighet att avlägga teologie kandidatexamen

uppställda villkor samt att han genomgått den av fakulteten anordnade inledande föreläsningkursen och kursen i talteknik.

Befrielse från skyldighet att genomgå den inledande föreläsningkursen må, då särskilda skäl föreligga, av fakulteten efter därom gjord ansökan beviljas.

Om sådan befrielse skall anteckning göras i studerandes tentamensbok.

§ 16.

1. Teologie kandidatexamen avlägges i samtliga de i § 2 uppräknade ämnena.

För att examen skall anses godkänd erfordras, att den studerande erhållit minst betyget med beröm godkänd i ett av de i examen ingående ämnena samt minst betyget godkänd i övriga ämnen, ävensom intyg om godkänd genomgång av kursen i missionskunskap.

2. Vid ansökan om teologie kandidatexamen skola fogas:

1) intyg, att den studerande för den termin, under vilken examen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;

2) betyg över sådan examen, som i § 14 omförmäles, samt, där godkänd fyllnadsprövning eller efterprövning ägt rum, jämväl betyg över sådan prövning ävensom i förekommande fall sådant intyg av vederbörande universitetslärare, som i § 14 omförmäles;

3) den studerandes tentamensbok; samt

4) en avgift av femton kronor.

Teologie licentiatexamen.

§ 18.

Teologie licentiatexamen, vilken — — — avlägges i minst två av de uti § 2 uppräknade ämnena.

Har studerande avlagt — — — i sådant ämne godkänd efterprövning, som i § 29 sägs, avlägga — — — lända till efterrättelse.

§ 20.

Ansökan om — — — fogas:

1) intyg, att — — — tillhör;

2) betyg över avlagd — — — jämlikt § 29 ägt rum, jämväl betyg över sådan prövning;

3) den studerandes tentamensbok; samt

4) en avgift av femton kronor.

§ 21.

För vinnande av teologie doktorsgrad — — — avhandling i något av de i § 2 nämnda examensämnena, — — — godkänd.

Praktisk-teologiska prov.

§ 22.

För tillträde till den praktiska övningskursens första termin erfordras att äga den behörighet som i § 15 stadgas för avläggande av tentamen i teologie kandidatexamen. För tillträde till den praktiska övningskursens andra termin erfordras att hava avlagt teologie kandidatexamen, att hava genomgått den praktiska övningskursens första termin samt att efter anvisning av föreståndaren för de praktisk-teologiska övningarna under minst tre månader hava tjänstgjort i praktiskt församlingsarbete och under minst sex veckor hava deltagit i lämpligt socialt arbete.

Fakulteten må likväl med hänsyn till särskilda förhållanden medgiva studerande tillträde till den praktiska övningskursens andra termin, även om han icke fyller ovan angivna krav med avseende å tjänstgöring i praktiskt församlingsarbete och deltagande i lämpligt socialt arbete.

§ 23 (= nuvarande § 24)

§ 24 (= nuvarande § 25)

§ 25.

De praktiska proven ledas av professorn i praktisk teologi eller vid förfall för denne av den professor, som i hans ställe av fakulteten förordnas, och i prövningen deltaga de i den praktisk-teologiska övningskursens andra termin tjänstgörande lärarna enligt de närmare bestämmelser, som av kanslern på fakultetens förslag meddelas.

§ 26.

Det skriftliga — — — praktiska prov (= nuvarande § 27).

Vid sammanträde med samtliga de vid den praktiska övningskursens andra termin medverkande ämneslärarna under ordförandeskap av professorn i praktisk teologi eller vid förfall för denne av den professor, som i hans ställe av fakulteten förordnas, skola vederbörande lärare avgiva särskilda vitsord över de kateketiska, muntligt homiletiska och kyrkorättsliga proven ävensom över det liturgiska föredraget och den liturgiska sången.

§ 27.

Sedan samtliga de i § 26 omnämnda vitsord — — — (= nuvarande § 28) — — — vitsordet godkänd.

§ 28.

Efter det prövningen blivit enligt § 27 i sin helhet — — — (= nuvarande § 29) — — — meddelas den studerande.

Har prövningen blivit förklarad icke godkänd, skall den studerande, om han ånyo anmäler sig till praktiska prov, avlägga samtliga de i § 24 omförmälta proven.

Efterprövning.

§ 29.

1. Studerande, som avlagt — — — (= nuvarande § 22 mom. 1) — — — där ej annat föränledes av bestämmelserna i mom. 3 punkten d), i tillämpliga delar gälla, vad angående prövning i teologie kandidatexamen är eller varder stadgat.

2. Studerande, som avlagt praktisk-teologiska prov, äger att undergå efterprövning till vinnande av högre betyg i ett eller flera av de i nämnda prov ingående ämnen.

Ej må någon mer än en gång undergå dylik efterprövning.

3. Ansökan om efterprövning skall innehålla uppgift å det eller de ämnen, prövningen är avsedd att omfatta; och skola vid ansökningen fogas:

- a) intyg, att studeranden för den termin, under vilken efterprövningen skall äga rum, är inskriven såsom närvarande i den nationsförening, han tillhör;
- b) betyg över examen eller prov, vartill efterprövning skall ske;
- c) den studerandes tentamensbok; samt
- d) en avgift av fem kronor för varje ämne, som ingår i prövningen.

Denna kungörelse träder i kraft den — — — ; dock att därvid skola gälla följande övergångsbestämmelser:

Studerande, som inskrivits i teologisk fakultet före den — — —, äger att intill utgången av — — — terminen 19 — — — avlägga teologie kandidatexamen enligt hittills gällande föreskrifter.

Den som avlagt teologie kandidatexamen före den — — — är, utan hinder av bestämmelserna i § 22 i denna kungörelse, behörig att genomgå den praktiska övningskursens i sagda § omförmällda andra termin.

Förslag till studieplan för teologie kandidatexamen.

Vid universitetet inskriven studerande, som har för avsikt att bedriva teologiska studier, må omedelbart inskrivas i teologiska fakulteten. Förutsättning för avläggande av tentamina för teologie kandidatexamen är dels avläggandet av teologisk-filosofisk examen (eller annan filosofisk examen i ämnen, tillhörande humanistiska sektionen eller statsvetenskaplig-filosofisk examen), dels deltagande i den inledande, översiktliga föreläsningskurs, som varje läsår anordnas, och en kurs i talteknik. Dessa böra lämpligen bevisas under första studieåret.

Då det teologiska studiet utgör ett organiskt helt, böra de särskilda i teologie kandidatexamen ingående ämnena studeras i nedan angiven ordning: 1) religionshistoria med religionspsykologi; 2) gamla testamentets exegetik; 3) nya testamentets exegetik; 4) kyrkohistoria; 5) dogmatik med symbolik; 6) teologisk etik med religionsfilosofi; 7) praktisk teologi med kyrkorätt. Missionskunskap studeras lämpligen i samband med kyrkohistoria.

Fakulteten har att tillse, att så vitt möjligt varje läsår propedeutisk undervisning anordnas i vart och ett av dessa ämnen. Denna bör, om möjligt i samband med examinatorier, behandla en väsentlig del av studiekursen samt ge anvisning för studiet av ämnet i dess helhet. Den studerande bör delta i sådan propedeutisk undervisning innan eller samtidigt med det han åhör föreläsningar i samma ämne. Det förutsättes, att den studerande aktivt deltar i minst en termins seminarieövningar i minst ett ämne. Om deltagande i föreläsningar bestämmes i Examensfordringarna.

Denna studieplan utgår från en normalt tid av sju lästerminer. Den förutsätter därvid, att studier bedrivs jämväl under ferierna. Under denna tid bör studiet bedrivs och tentamina avläggas i huvudsak i följande ordning:

Första terminen. Religionshistoria med religionspsykologi. Gamla testamentets exegetik.

Andra terminen. Gamla testamentets exegetik. Nya testamentets exegetik.

Tredje terminen. Nya testamentets exegetik.

Fjärde terminen. Kyrkohistoria. Missionskunskap.

Femte terminen. Kyrkohistoria. Dogmatik med symbolik.

Sjätte terminen. Dogmatik med symbolik. Teologisk etik med religionsfilosofi.

Sjunde terminen. Teologisk etik med religionsfilosofi. Praktisk teologi med kyrkorätt.

Denna plan har beräknats ge utrymme åt de grundligare studier i det ämne, i vilket den studerande önskar erhålla betyget Med beröm godkänd.

Förslag till föreskrifter för den praktiska prästutbildningen.

1. Den praktiska prästutbildningen, som har till uppgift att förbereda de studerande till prästämbetets förvaltning inom den svenska kyrkan, meddelas inom den teologiska fakulteten och omfattar kurser och övningar under två terminer.

2. Deltagandet i de två terminernas kurser och övningar kan ske antingen i omedelbar följd eller med en tids mellanrum. Det tillkommer fakulteten att bestämma maximiantalet deltagare i den första terminens kurser och övningar. För den händelse flera anmäla sig till deltagande än som kunna mottagas, må företrädesrätt lämnas åt dem, som avlagt teologie kandidatexamen, och därefter åt dem, som därefter hunnit längst i sina teoretiska studier.

För tillträde till den andra terminens kurser och övningar erfordras, förutom avlagd teologie kandidatexamen:

att under minst 3 månader ha deltagit i praktiskt församlingsarbete under erfaren prästs ledning, varom intyg skall företes; anvisning om sådan tjänstgöring må givas av professorn i praktisk teologi, som äger att med hjälp av direktorn för det praktisk-teologiska institutet och i samråd med vederbörande stiftsstyrelse ordna denna tjänstgöring;

att under minst 6 veckor ha hospiterat å institution av social karaktär (t. ex. sjukhus, diakonianstalt, fattigvårdsanstalt, barnavårdsnämnd, stadsmissionen i Stockholm, fängelse, skyddshem, alkoholistanstalt; inom sjömansvården), varom intyg skall företes; anvisning om sådan tjänstgöring må givas av professorn i praktisk teologi, som äger att med hjälp av direktorn för det praktisk-teologiska institutet och i samråd med vederbörande institution ordna denna tjänstgöring.

3. Anmälan om deltagande i den praktiska prästutbildningen göres till teologiska fakulteten senast den 16 september, respektive den 1 februari varje år.

Övningskursen ledes av direktorn för det praktisk-teologiska institutet under överinseende av professorn i praktisk teologi. Studerande, som ämnar genomgå kursen, bör i god tid under de teoretiska studiernas bedrivande sätta sig i förbindelse med direktorn för erhållande av råd beträffande den praktiska utbildningen.

4. Den praktiska övningskursens första termin omfattar följande kurser:

a) *Kurs i praktisk bibelkunskap* med 4 veckotimmar eller tillsammans omkring 48 timmar;

b) *Pedagogisk auskulteringskurs* med 40 timmar, av vilka högst 5 timmar anslås till föreläsningar och minst 8 timmar för varje deltagare till övningsundervisning samt de övriga timmarna användas till auskultering vid därtill anvisad läroanstalt eller konfirmandavdelning;

c) *Undervisning i kyrkomusik och liturgisk sång* med 4 veckotimmar, eller tillsammans omkring 48 timmar, vari ingå föreläsningar i lämplig omfattning. Deltagare i kursen, som befinner sig helt sakna musikaliska anlag, må befrias från bevisande av sångövningarna;

d) *Kurs i samhällslära* med 25 timmar;

e) *Kurs i psykologi och psykiatri* med 20 timmar;

f) *Orienterande föreläsningar* beträffande den kyrkliga verksamhetens olika grenar, vilka föreläsningar hållas av genom fakultetens försorg tillkallade sakkunniga på skilda områden.

5. Tillträde till den praktiska övningskursens andra termin beviljas högst 25 studerande, vilka uppfylla de i examensstadgan härför uppställda villkor. Om flera än 25 äro anmälda, beviljas tillträde åt de 25, som ha den högsta betygssumman i teologie kandidatexamen, varvid hänsyn tages även till halva betygsenheter, dock att företräde må givas åt den, som icke erhållit plats i föregående termins motsvarande övningskurs. Den, som icke beretts plats vid övningskursens sista termin vid det ena universitetet, må kunna i mån av utrymme mottagas i motsvarande kurs vid det andra, om han anmält sig inom 5 dagar efter kursens början. Skulle likväl någon termin alla kompetenta sökande icke kunna placeras, må extra kurser kunna anordnas.

6. Den praktiska övningskursens andra termin omfattar följande övningar:

a) *Homiletiska övningar* med 6 veckotimmar, av vilka 1 timme per vecka anslås till föreläsningar. Övningarna avse att lära kandidaterna att företaga textanalys, uppgöra predikoutkast och att såväl skriftligen som muntligen utföra dessa utkast. Utrymme bör därvid beredas också för talövningar utan manuskript. I de homiletiska övningarna skall alltid ingå en vid offentligt gudstjänsttillfälle, helst i kyrka, hållen predikan.

b) *Kateketiska övningar* med 5 veckotimmar, av vilka 1 timme per vecka anslås till föreläsningar. Övningarna utföras genom särskilda, med skolbarn eller konfirmander hållna katekisationer, vilka sedan underkastas kritisk granskning. I anslutning till dessa övningar bör undervisning ges i kyrklig ungdomsvård och söndagsskoleverksamhet.

c) *Undervisning i själavård* motsvarande 1 veckotimme.

d) *Liturgiska övningar* med 6 veckotimmar, varav 4 timmar anslås till liturgisk sång och 2 timmar till liturgisk aktion (liturgisk läsning jämte talteknik).

Deltagare i kursen, som befinnes helt sakna musikaliska anlag, må befrias från beivrande av sångövningarna.

e) *Kurs i kyrkorätt* med 2 veckotimmar, avseende att giva handledning såväl för pastorsexpeditionens skötande som för övriga göromål av legal natur, vilka åligga pastor.

7. Deltagarna i den praktiska prästutbildningen böra så långt möjligt bringas i personlig kontakt med den svenska kyrkans liv och verksamhet i nutiden. Därvid böra särskilt de möjligheter utnyttjas, som universitetsstädernas gudstjänst- och församlingsliv erbjuda. Det tillkommer deltagarna att ägna all omsorg åt såväl den yttre som den inre förberedelsen för sin kommande livsuppgift.

8. Vid den praktiska övningskursen äro följande lärare anställda:

Professorn i praktisk teologi, direktorn, läraren i praktisk bibelkunskap (assistenten i exegetik), assistenten i kateketik, läraren i själavård, läraren i kyrkosång, läraren i liturgisk aktion och läraren i kyrkorätt.

Professorn i praktisk teologi har att svara för anordnandet av den praktiska utbildningen och må, om han så finner lämpligt, till de praktiska övningarna förlägga någon del av sin undervisning, företrädesvis för utökning av den homiletiska eller kateketiska utbildningen. Han har att i samråd med direktorn anordna de föreläsningar i kyrkliga ämnen, som skola hållas under de praktiska övningarnas första termin, så ock att i samråd med direktorn och i samarbete med vederbörande stiftsmyndigheter och institutioner träffa anstalter för den praktiska församlingstjänstgöringens och den sociala hosi- teringens anordnande.

Direktorn har att utöva den direkta ledningen av de praktiska övningarna samt att vid dessa i första hand bestrida den homiletiska undervisningen. Det bör vara honom angeläget att ägna uppmärksamhet åt deltagarnas andliga utveckling.

Reservation.

Även om undertecknade i vissa avseenden kunde hava önskat en något annan utformning av föreliggande betänkande, ha vi ansett oss böra anförä avvikande mening endast i nedannämnda, sakligt sett särskilt betydelsefulla avseende.

Vi äro ense med övriga sakkunniga om att en viss inskränkning bör ske med avseende på de hebreiska språkstudierna i teologisk-filosofisk examen. Även med den i förslaget förordade begränsningen (grammatikens elementa och en med hänsyn till språklig lättillgänglighet och religiös betydelse vald textkurs på 50 sidor) bör en fullt tillfredsställande språklig grundval kunna läggas för studierna i Gamla testamentets exegetik. På samma gång som denna anordning torde komma att göra studiet i hebreiska språket mera intresseväckande, kommer den att medföra en avsevärd tidsbesparing.

Att emellertid — såsom de sakkunnigas majoritet förordar — utöfver denna inskränkning av studiekursens omfång försvaga ämnets ställning genom att beröva det dess hittillsvarande obligatoriska karaktär, synes oss av flera skäl obefogat.

1. Tanken om de hebreiska språkkunskapernas relativa umbärlighet för de teologiska studierna hade sin högkonjunktur för ett par decennier sedan. Här har emellertid en stor omsvängning ägt rum. Den nyaste forskningen har med full evidens klarlagt, hurusom Nya testamentet väsentligen har sina rötter i Gamla testamentet och att ett riktigt förstående av Nya testamentet därför förutsätter ingående förtrogenhet med Gamla testamentets andliga värld. Moderna hjälpmedel för den nytestamentliga exegetiken (t. ex. »Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament», hittills utkommet bd 1—4) äro så byggda, att de förutsätta kunskap i hebreiska språket. Hela det närvarande forskningsläget på området är alltså ägnat att understryka nödvändigheten av hebreiska språkkunskaper som förutsättning icke blott för Gamla, utan också för Nya testamentets exegetik. Att i denna situation beröva ämnet hebreiska språket dess hittillsvarande obligatoriska ställning i teologisk-filosofisk examen och därigenom framkalla skenet av dess relativa umbärlighet, måste betecknas som föga välbetänkt. Idén med teologisk-filosofisk examen är ju att sammanföra de nödvändiga förkunskaperna för ett fruktbart teologiskt studium, och till dessa nödvändiga förkunskaper hör obligatoriskt elementär kunskap i hebreiska språket.

2. Även sakkunnigmajoriteten har på visst sätt betygat de hebreiska språkkunskapernas ofrånkomlighet för det teologiska studiet. Å ena sidan jämnställer den visserligen hebreiska språket såsom valfritt med ämnena historia, latinska språket och teoretisk filosofi, men vill å andra sidan dock åt det förstnämnda ämnet inrymma en särställning, såtillvida som den, som icke i teologisk-filosofisk examen eller annan filosofisk examen erhållit betyg i detta ämne, skulle undergå särskild prövning i hebreiska språket på av teologiska fakulteten fastställd kurs. Genom denna sistnämnda bestämmelse har sakkunnigmajoriteten, efter att förut ha frånhänt ämnet hebreiska språket dess obligatoriska ställning, i efterhand återgivit det en viss obligatorisk karaktär, om ock inför annat forum och, som det vill synas, med reducerade kunskapsfordringar.

Under sådana förhållanden frågar man sig: varför då över huvud taget beröva detta ämne dess hittillsvarande obligatoriska ställning? Sakkunnigmajoritetens svar lyder: »endast härigenom synes den önskvärda begränsningen kunna effektivt säkerställas». Det synes oss emellertid ytterst tvivelaktigt, om någon tidsbesparing på denna väg kan uppnås. Den av sakkunnigmajoriteten föreslagna ordningen innebär, att den som i teologisk-filosofisk examen valt andra ämnen än hebreiska språket, sedermera får detta igen, realiter som fjärde ämne. Hur detta skulle kunna verka i tidsbesparande riktning är svårt att se, så vida icke teologiska fakulteten till äventyrs skulle reducera sina krav på hebreisk språkkunskap till en ren obetydlighet, något som å andra sidan icke torde vara åsyftat och icke heller kan vara önskvärt. Det kan icke vara lämpligt att först inbjuda de studerande till fritt val mellan en rad ämnen och därefter, om valet icke faller på visst ämne, i efterhand utkräva kunskaper även i detta ämne.

3. Den av sakkunnigmajoriteten föreslagna ordningen försätter teologiska fakulteten i ett prekärt läge i förhållande till filosofiska fakultetens humanistiska sektion. Å ena sidan hänvisas de studerande till att inhämta de hebreiska språkkunskaperna inom humanistiska sektionen och undergå prövning för professorn i ämnet. Å andra sidan erbjuder teologiska fakulteten åt dem, som av någon anledning vilja undgå denna prövning, en annan utväg med antagligen reducerade kunskapskrav. Denna senare utväg kan anses försvarlig, när det gäller att komplettera en examen, som icke så direkt åsyftar förberedelse för teologiska studier, men blir, då det gäller en parallellväg till hebreiskan i teologisk-filosofisk examen, direkt olämplig. Visserligen är det sant, att teologiska fakulteten genom att sänka sina fordringar på hebreisk språkkunskap skulle kunna reglerande ingripa mot eventuellt uppdrivna fordringar i samma ämne i teologisk-filosofisk examen och därmed utöva en viss påtryckning på professorn i semitiska språk beträffande hans kursfordringar. Men denna möjlighet torde fakulteten knappast kunna utnyttja utan att överskrida sin befogenhet gentemot humanistiska sektionen och dess lärare.

4. Enda sättet att korrekt och »effektivt säkerställa den önskvärda begränsningen» synes oss vara, att i Examenstadgan inryckes en bestämmelse i anslutning till den av de sakkunniga föreslagna begränsningen. Detta låter sig så mycket lättare göra, som enligt de sakkunnigas förslag en kurs i hebreiska språket för teologisk-filosofisk examen varje år bör hållas, så anordnad att kursfordringarna i ämnet vid densamma fullständigt genomås. I Kungl. Maj:ts nådiga stadga den 1 november 1907 angående filosofiska examina, § 3, kunde vid omnämnandet av denna kurs även dess omfattning i korthet angivas. Då frågan om de hebreiska språkstudiernas omfattning sedan länge varit föremål för stridiga meningar, torde en sådan fixering vara särskilt önskvärd.

5. Sakkunnigmajoriteten framhåller, att den vidsträckta valfrihet, som den förordar, »kommer att bereda möjligheter till en viss önskvärd differentiering». I motsats härtill synes oss denna valfrihet, som gör att grekiska språket blir *enda* obligatoriska ämne i teologisk-filosofisk examen, kunna verka därhän, att denna examens existensberättigande över huvud kan komma att sättas i fråga. Om man strängt fasthåller vid att teologisk-filosofisk examen åsyftar att *ge de nödvändiga förutsättningarna* för ett fruktbart teologiskt studium, bör det icke alltför mycket överlämnas åt den enskilde studeranden att avgöra, vilka dessa förutsättningar äro. En viss stabilitet i anordningen är här en fördel. Från denna synpunkt kunde det förefalla mest önskvärt, att samtliga tre ämnen vore obligatoriska. I så fall borde förutom grekiska språket och hebreiska språket även ämnet teoretisk filosofi göras obligatoriskt — detta med hänsyn till detta ämnes särskilda vikt för den systematiska teologien. Om icke speciella skäl annat föranleda, torde också denna ämneskombination kunna betecknas som den normala. Då emellertid de båda ämnena historia och latinska språket på tidigare stadium ingått i teologisk-filosofisk examen, och då vägande skäl anförts för möjligheten att fortfarande medtaga något av dessa ämnen i samma examen, särskilt med hänsyn till underlättandet av åsyftad lärarkompetens, synes det oss dock böra medgivas, att ett av dessa ämnen medtages i stället för ämnet teoretisk filosofi. Resultatet blir alltså, att teologisk-filosofisk examen bör omfatta ämnena grekiska språket, hebreiska språket samt minst ett av ämnena historia, latinska språket och teoretisk filosofi.

På grund av det anförda få vi hemställa,

1. att Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående filosofiska examina den 1 november 1907, § 3, erhåller följande ändrade lydelse:

»Fakulteten skall tillse . . . finnas att tillgå.

För teologisk-filosofisk examen skall årligen hållas en kurs på omkring 60 timmar i hebreiska språket, så anordnad att därvid för betyget godkänd i nämnda examen uppställa fordringar, omfattande grammatikens elementer

samt en med hänsyn till språklig lättillgänglighet och religiös betydelse vald textkurs på sammanlagt 50 sidor, fullständigt genomgås.

Den för filosofisk ämbetsexamen . . . och övningar.»

2. att § 30 i samma stadga erhåller följande ändrade lydelse:

»1. Teologisk-filosofisk examen skall omfatta ämnena grekiska och hebreiska språken samt minst ett av ämnena historia, latinska språket och teoretisk filosofi.

2. Studerande . . . varder stadgat.»

Anders Nygren.

Knut B. Westman.

55. Betänkande rörande organisatoriska åtgärder för den medicinska forskningens främjande. Hægström. 214 s. **E.**
56. Betänkande med förslag angående den statsunderstödda torrlägningsverksamheten. Hægström. 307 s. 3 bil. **Jo.**
57. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 7. Framställningar och utlåtanden från kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. 1. Marcus. 159 s. **Fi.**
58. Utredning och förslag angående förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning för personal vid statens järnvägars smalspåriga bandelar. Beckman. 103 s. **K.**
59. Betänkande med förslag till ändrad semesterlagstiftning. Beckman. 354 s. **S.**
60. Fångvärdstyrelsens utredning angående fångvärdspersonalens utbildning och rekrytering m. m. Marcus. 46 s. **Ju.**
61. Betänkande med utredning och förslag angående tandvården vid försvarsväsendet. Beckman. 231 s. **Fö.**
62. 1944 års allmänna skattekommitté. 1. Betänkande med förslag till förfarande vid avveckling av krigskonjunkturbeskattningen. Marcus. 97 s. **Fi.**
63. Betänkande med förslag till det militära uppskoöväsandets ordnande. Beckman. 143 s. **Fö.**
64. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. Marcus. 86 s. **Fi.**
65. Jordbrukets framtida tillgång på arbetskraft. Av H. Hyrenius. Idun. 196 s. **Jo.**
66. 1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande. Del 1. Beckman. 131 s. **Fö.**
67. Betänkande med förslag rörande ändring av gällande bestämmelser i fråga om prästutbildningen. Hægström. 60 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivnas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

Statens offentliga utredningar 1944

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. [9] 2. Motiv m. m. [10]
Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt uppdrag. [24]
Betänkande med förslag till lag om skyldighet för innehavare av järnväg eller spårväg att hålla stängsel. [35]
Strafflagberedningens betänkande ang. verkställigheten av frihetsstraff m. m. [50]
Fångvårdsstyrelsens utredning ang. fångvårdspersonalens utbildning och rekrytering m. m. [60]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag ang. revision av riksdagens arbetsformer. [8]
Folkbokföringskommitténs betänkande med förslag till omorganisation av folkbokföringen. [52]
1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. [64]

Kommunalförvaltning.

Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. [4]
Kommunindelingskommittén. 1. Den lantkommunala förordningsregleringens historia. [87]

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 1. Betänkande med förslag till förändring vid avveckling av krigskonjunkturbeskattningen. [62]

Politi.

Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren. [3]
Betänkande med förslag till allmän ordningsstadga m. m. [48]
Betänkande med förslag till förstärkning av polisväsendet i riket och åklagarväsendet i rikets städer. Del 1. Allmänna grunder. [53] Del 2. Organisationens utformning, avlöningsfrågor m. m. [54]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 1. [7] 2. [12] 3. [18] 4. [14] 5. [25] 6. [86] 7. [57]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av atomkrigskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. [11]
Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredning och förslag ang. lag om allmän sjukförsäkring. [15] 8. Kostnadsberäkningar ang. lag om allmän sjukförsäkring. [16]
9. Utredning och förslag ang. revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård. [34]
Befolkningspolitik i utlandet. [26]
Socialvårdens omfattning och kostnader efter 1930. [33]
Promemoria ang. socialvården under krig. [40]
Betänkande i abortfrågan. [51]
Betänkande med förslag till ändrad semesterlagstiftning. [59]

Hälsa- och sjukvård.

1941 års reumatiker- och sjukskunnigas betänkande. Del 2. Utredning och förslag rörande behovet av och formen för statligt understöd till utbyggande inom landets sjukvårdsväsen av efterbehandling och konvalescentvård. [28]
Ungdomsvårdskommitténs betänkande 1 med utredning och förslag ang. psykisk barn- och ungdomsvård. [30]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 1. Utredning och förslag rörande den förvaltningsekonomiska statistiken vid kroppssjukhusen. [47]
Betänkande ang. organisationen av garnisonssjukvården i Stockholm. [49]
Betänkande med utredning och förslag ang. tandvården vid försvarsväsendet. [61]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till vissa uppfinningar m. m. [27]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. [1]
Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. [6]
Betänkande med förslag till inrättande av ett forskningsråd på jordbrukets område. [43]
Betänkande med förslag till åtgärder för den jordbruks-tekniska forskningens och upplysningsverksamhetens ordnande. [45]
Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt lag om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m. [46]
Betänkande med förslag ang. den statsunderstödda torrlägningsverksamheten. [56]
Jordbrukets framtida tillgång på arbetskraft. [65]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. [18]
Slututlatande avgivet av besparingsberedningens järnvägs-sakkunniga. [32]
Betänkande med förslag i anledning av utredning rörande tillstånd för juridiska personer att utöva yrkesmässig automobiltrafik. [39]
Utredning och förslag ang. förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning för personal vid statens järnvägars smalspåriga bandelar. [58]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. [17]
Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. [19]
1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. [20] 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. [21] 3. Utredning och förslag ang. vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygds ungdom. [22] Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. [23]
Socialutbildningssakkunniga. 1. Utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen. [29]
Ungdomsvårdskommitténs betänkande 2 med utredning och förslag ang. stöd åt ungdomens föreningsliv. [31]
Förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i folkskolor. [41]
1943 års riksteaterutredningens betänkande och förslag angående riksteaterns omorganisation m. m. [42]
Betänkande rörande organisatoriska åtgärder för den medicinska forskningens främjande. [55]
Betänkande med förslag rörande ändring av gällande bestämmelser i fråga om prästutbildningen. [67]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. långtjänstunderbefäl m. m. [2]
Betänkande med förslag till civilförsvarslag m. m. [5]
Betänkande ang. ordnandet av civilianställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret. [38]
Betänkande med förslag rörande utnyttjandet av ingenjörtekniskt utbildad personal inom försvarsväsendet och därmed sammanhängande frågor. [44]
Betänkande med förslag ang. det militära uppskovsväsendets ordnande. [63]
1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande. Del 1. [66]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.